

Anul V. Cluj, 1907.

REVISTĂ CULTURALĂ ILUSTRATĂ

ĂVASUL

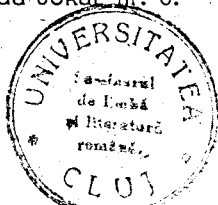
Intemeietorul revistei: **Dr. Elie Țăianu.**

Apare în fiecare săptămână.

Prețul abonamentului pe an 6 cor.

În străinătate: 8 cor.

Adresa: Cluj (Kolozsvár) strada Jókai nr. 6.

La administrația »RĂVAȘULUI« se află următoarele cărți:

1. »Predicile lui Petru Maior« pe Dumineci și Sărbători. Ediție cu lit. lat. de Dr. E. Dăianu, broșurată 6 cor. legată frumos în pânză, cu călcăiu de piele, și inscripție aurită, 7 cor.

2. »Propovedaniile lui P. Maior«, predici la înmormântări, legate ca și predicile celelalte 4 cor.

3. »Statul, Biserica și Școala, de Sarmaságh Géza, trad. I. N. Pop. Carte premiată de facultatea teologică a universității din Budapesta. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor. 50 fil.

4. »Roadele milei Creștinești«, de Teod. Câmpianu. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Volum de cuprins pedagogic moral, elegant tipărit cu numeroase ilustrațiuni. Prețul 3 cor.

5. »O alegere de episcopi moldoveni« în 1557—8, de N. Iorga, cu 2 ilustrațiuni. Prețul 10 fil.

6. »Castelul din carpați« roman de Jules Verne, trad. în românește de V. Onișor, ed. Dr. E. Dăianu. Cu mulțime de chipuri. Prețul 1 cor. 60 fil.

7. »Mama Sfântului Augustin« de Episcopul Emil Bougaud, trad. de Salba. Frumos legată în pânză 4 cor. Broșurată 3 cor.

8. »Cartea Durerii« de Em. Bougaud, trad. Iac. A. Nicolescu. Carte de mângâiere recoamandată de consistorul din Blaj. Broșurată 1 cor. 50 fil. Legată frumos în pânză și aurită 2 cor. 50.

9. »Suplex Libellus Valachorum«. Latinește și românește, tradus de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor.

10. »Cărțile Săteanului Român« Nr. 1. »Schife din popor«, de G. Stoica. Prețul 10 fil. — Nr. 2. »Păcatele noastre«, de P. Suci. Prețul 15 fil. — Nr. 3. »Despre păcatele sătenilor«, căzanie populară de Ioan Roman. Prețul 20 fil. — Nr. 4. Povești din satul nostru: »Dinu Maicii«, de Ioan Isaic. Prețul 10 fil.

11. »Biserica lui Bob în Cluj«, broșură cu multe ilustrațiuni, 1 cor. 30 fil.

12. »Isus Christos și viața modernă«, de Episcopul Prohászka; traducere de Dr. E. Dăianu; legată frumos în pânză 1 cor. 50 fil.

La comande să se adaugă și 5% porto postal.

Atelier tipografic instalație cu electricitate

Ori ce soi de tipărituri eu gust luate, și eu prețuri foarte moderate, rog comandați spre mulțămire la:

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj

Ferencz József-ut Nr. 58.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.:
Petru P. Barliu

Adresa: Jokai u. 6.
Pe 1 an (52 nr. de câte 16 pag.) 6 cor.
Pe o jumăt. de an (26 de nr.) 3 cor.

Intemeietorul foii:
Dr. E. Dăianu.

Sonete.

o o

1.

Voi sfetnici mari cu rosturi iscusite,
Tâlcuitori de pășuri și suspine,
Voi visători de vremuri mai senine,
Stejari ne'nfrinți în vifor și ispite,

Ai voștri frați de veacuri lungi, haine,
Cu frunțile plecate și cernite
Gemând socot a vremilor clipite
Și-și deapănă nădejdea înspre bine.

Pe voi, pe toți, cu doruri înfrățite
Un vis străbun la sinul lui ve strînge
Și la cerșit în lume ve trimite...

Iar când în dar rugarea vi se frînge
De porțile străine zăvorite —
Un neam întreg să jeluie și plînge...

Ion Roșioru.

Traducători și editori.

Suntem într'un timp, când trebuie să arătăm cea mai mare luare aminte, față de chipul în care ni-se împărtășește cultura, precum și față de valoarea, de însușirile și de trăinicia ei. Se impune adevărat o mai mare scrupulozitate în alegerea felurilor elemente de cultură ce trebuiesc socializate, precum și un mai mare spirit de gospodărie, spirit de rânduială, în ceea ce privește felul în care se face această răspândire a culturii, căci niciodată nu vom putea ajunge un popor de cultură, de nu vom ști să aducem pe altarul culturii jertfa unei munci sistematice și disciplinate. Toate căile, pe care poate umbla cultura, dela însăși școala, și până la cea din urmă tipăritură cu nume de ziar, toate trebuiesc să lucreze disciplinat, în sensul unei reale pregătiri culturale a sufletului nostru. Această pregătire culturală trebuie așa fel concepută, încât, cel puțin generațiile care se ridică de-acum înaintea, să ne hrănească neamul cu bărbați de o sănătoasă alcătuire sufletească, bărbați de o energie rodnică și de o valoare morală.

Ne trebuie o cultură așa fel încheată, încât adăpându-ne la izvoarele ei, să simțim că sporește în noi energia, că sporesc îndemnul și pornirile bune... A lucra deci la îmbogățirea culturii noastre, asimilându-i elemente potrivite sufletului și firii noastre românești, e ținta ce trebuie urmărită, neîntrerupt, pe deoparte, iar pe de alta, a lucra pentru răspândirea ei în adâncurile maselor largi ale poporului, e câmpul de muncă, ce-și adastă de multă vreme muncitori harnici și înțelepți.

Unul dintre mijloacele de-a ne îmbogăți cultura, netăgăduit că sunt și traduceri, adevărat talmăcirile pe limba noastră a frumseților care zac în literaturile celorlalte popoare. Nimeni nu ne-a povățuit, că din sentiment național, ar trebui să ne zăvorâm porțile culturii noastre, să ne astupăm ferestrele,

pentruca să nu poată răsbate pe nicăiri razele de cultură, ce-ar putea să ne vină de-aiurea.

Aceasta ar fi, fireşte, cea mai mare rătăcire, căci lumina trebuie lăsată să năpădească din toate părţile, cultura trebuie mereu înviorată, mereu înnoită şi înprospătată, pentruca să ne putem face din ea o vecinică armă de luptă şi de-adaptare o armă potrivită totdeauna timpurilor şi împrejurărilor în care trăim.

În această tendinţă de îmbogăţire a culturii noastre însă, trebuie să fim călăuziţi de următorul principiu: din ogrorul culturii celorlalte popoare, trebuie să culegem numai aceea ce se potriveşte cu firea noastră, cu viaţa noastră, cu rostul nostru. Nimic la întâmplare, ci totul în vederea unui aceluiaş scop, acela de-a înputernici şi mai mult fiinţa neamului nostru, de-a-i întări personalitatea, şi de-a-i lămurii căile pe care trebuie să meargă.

Ori unde ne-am avânta deci gândul nostru să fie îndreptat tot în urmă, la coliba din care am plecat, la coliba gospodăriei noastre culturale, pentru înfrumuşetarea şi întărirea căreia trebuie să muncim. Acesta-i îndreptariul, de care trebuie să se ţină traducătorii noştri. Să se asemene cu albinile din stup, care pornesc în roiuri mari să coiinde prin grădini şi prin poeni, culegând cu migăleală răbdătoare picul de miere, din care făuresc cu grige, cu meşteşug şi cu rost fagurul dulce şi hrănitor.

Pildă frumoasă, în ceea ce priveşte traducerile, primim din trecutul nostru cultural. Începând cu anul 1830, sub imboldul dat de Eliade, se deschide o adevărată eră a traducerilor. Dascălii din vremea aceea, tinerii cari se adăpaseră la cultura Apusului, şi chiar mulţi dintre boieri cu iubire de carte şi de neam, se ostentau întru a tălmăci pe limba noastră, cărţile străine, care-le fermecase sufletul şi pe care le socotiau de folos şi pentru neamul lor... Fără îndoială, că acum activitatea lor nu mai are decât o valoare istorică; ceea ce trebuie reţinut însă, e faptul, că oamenii aceia lucrau cu tendinţa lămurită să-şi slujească neamul, punând umerii, fiecare, după puterile sale, la ridicarea lui culturală.

Traduceau prin urmare atunci cărţi morale, cărţi educative, cărţi în care se proslăveşte virtutea şi simţămintele curate, precum: Robinson Crusoe, Paul şi Virghinia, Carol XII. de Voltaire, Mărirea Romanilor de Montesquieu, Télémaque al lui Fénelon, Genoveva de Brabant etc. Cu un cuvânt oamenii cărturari de atunci, înţelegeau să facă din traduceri, un izvor de cultură, un mijloc de educaţie şi de edificare pentru neamul lor.

Vremile s'au învălmăşit însă, şi-n învălmăşiala şi-n zăpăciala lor noi ne-am pierdut rostul bun şi cuminte: n'am ştiut să ducem firul mai departe, ci am fost ispitiţi de alte căi, alte preocupări şi alte predilecţii au venit să ne frământa sufletul.

Acesta-i unul din păcatele noastre mari, anume lipsa de continuitate, lipsa de stăruinţă şi de sistem în orice direcţie de muncă...

Aşa că astăzi, când stăm să socotim cărţile tălmăcite în limba noastră, nu vedem decât lucrări răzlete, lucrări întâmplătoare. Nu avem adevărată activitate sistematică, orânduită şi conştiinţioasă, de pe urma careia să culegem un bogat mănunchiu de cărţi, bine alese şi bine tălmăcite, din totalitatea cărora să desfacă un sens, un scop, să se vadă adevărată direcţiunea pe care cată s'o întipărească sufletelor noastre.

Una din datorile vremii de azi deci, e şi aceea de-a umplea acest gol, această lipsă a literaturii noastre, desfăşurând o activitate harnică şi bine înţeleasă.

Gustul de citit s'a întins, dragostea pentru literatură e mai pronunţată, tineretul şcolar de azi dovedeşte a fi mai închinat spre carte şi mai disciplinat: în toate şcolile secundare s'au înfiinţat societăţi de lectură, care cată să şi alcătuiască biblioteci, să se aboneze la toate revistele de seamă şi să fie în curent cu orice mişcare de ordin cultural.

Un asemenea tineret deci, care cere cultură în mod disciplinat, trebuie servit în acelaş fel, trebuie adevărat să i-se pună la dispoziţie cărţi alese, cărţi care să-l înalţe, cărţi care să-i imprime cea mai mare energie sufletească, căci trebuie să se ţină socoteală, că noi încă n'am eşit din faza creşterii,

că deci încă avem nevoie de educație, și că prin urmare nu ne putem permite libertatea de a ceti fără alegere.

Se impune deci, că de acum înaintea, numai oamenii conștiințioși, numai oamenii chemați, numai oamenii cu simț literar, numai aceia să se îndeletnicească cu meșterșugul tălmacilor.

Câteva traduceri apărute în timpul din urmă, ne fac să nădăjduim, că vor începe să se deschidă vremuri noaue, și-n aceasta privință...

D-l N. Gane ne-a dat »Infernul« lui Dante, d-l Murnu ne-a dat, într'o mipunată traducere, 12 cântece din »Iliada« lui Omer, d-l J Gorun ne-a dat »Faust« al lui Goethe, d-l Sadoveanu un mănunchi ales din povestirile lui Maupassant, iar poetul Octavian Goga a publicat mai-acum câtă-va vreme în »Lucefărul«, o traducere a vestitei opere »Tragedia Omului«, de Madach, și care ar fi bine să apară și'n volum... Sunt deci atâtea semne îmbucurătoare. D-l Iorga, prin „Floarea Darurilor“, a stimulat iarăși într'o măsură mare dragostea pentru traduceri, scoțind la iveală forțe reale, care desigur nu vor zăbăvi să-și aducă roadele unei munci mai serioase și mai bogate.

În stimularea și-a buna îndrumare a traducătorilor, firește că nu se poate tăgădui rolul însemnat, pe care-l poate avea un editor harnic și priceput. Până acum avem destule încercări, de a se edita cărți traduse; nici un editor însă nu s'a făcut vrednic de o activitate continuă în acest sens, de o activitate durabilă și sistematică. Sunt informat însă, că institutul »Minerva«, e hotărât, ca alături de biblioteca autorilor români, să întocmească și o bibliotecă de autori streini, și că pentru aceasta a cerut concursul celor mai aleși scriitori ai noștri.

Netăgăduit, că numitul institut e cel mai chemat să facă lucrul acesta, și nu ne îndoim de izbânda noiei sale întreprinderi, care va fi o întreprindere de cultură, iar nu o întreprindere negustorească.

București, 2 Noemvrie, 1907.

D. Tomescu.

Intre două lumi culturale.

— Studii din istoria luptelor bisericeii române. —

III.

Dositei patriarhul Ierusalimului † 1707.

Celebrul patriarh de Ierusalim Dositei, s'a ilustrat în biserica românilor pe lângă alte fapte mai ales cu aceea, că este întră cei dintâi, cari sar întru descalvinirea acestei biserici.¹

Aici nu-i facem monografia, ci căutăm pe scurt a atinge numai acelea momente, cari să rapoartă strict la viața bisericeii noastre.

A trăit 108 ani dintră cari 41 patriarh al „sfintei cetăți“, întră anii 1665—1707.

Ca și alți prelați greci, pe vremile trecute, a petrecut mai tot în România, pe care o cunoștea perfect, de mai nainte decând a călătorit prin ea cu antecesorul seu bătrânul Nectarie, al cărui arhidiacon era.

Dositei, dela o soră a sa, avea doi nepoți: pe Hrizant Notaras, arhimandrit în Ierusalim, care i-a și succedat în patriarhie, și pe Neofit Notaras, locotiitor de scaun și epitrop al său în Ierusalim.

Dositei avu la români uriașul rol de a fi supraveghetor al drepteii credințe, organizator al silințelor pentru cultură și sfetnic ascultat orbește în cele bisericești.²

Ca la toți prelații greci ai răsăritului, așa și lui Dosoitei, care de altmintelea urmăria cu mare iubire și râvnă desvoltarea civilizației orientului, desvoltarea aceasta i-se părea posibilă numai în forma grecească.³ El era »un fel de hipermitropolit al Brâncoveanului în strălucirea învățată, în măreția patriarhală a căruia se perdea cu totul smerita figură de călugăr bolnav

¹ Ardelean ist. diec. Oradea II, 21.

² Iorga ist. liter. rom. București 1901 I. pg. 42, 43.

³ Idem ibid 36 și C. Erbiceanu. Cronicarii greci pg. 103.

alui Teodosie, mitropolitul de scaun«... A fost »... de o potrivă de împunător prin cunoștințele, vrâsta și maestratea ce-i era întipărită în figură. Pe acesta îl putem considera ca pe cel dintâi statornicitor al renașterii grecești în principate.«³

La 1680, în mănăstirea Cetățuia (lângă Iași) Dositei fundă o tipografie grecească, desigur pe banii românilor ca apoi prin tipărituri grecești să împiedece literatura națională, suspectă de novizme religioși.

Aici la 1682 se edă cartea lui Nectorie, antecesorul imediat alui Dositei, în patriarhatul Ierusalimului »despre primatul papal.«

La anul Dositei publică grecește tot aici opera lui Simion de Salonic »contra eresurilor.«¹

În anul 1690, iese de sub presă, »pravoslavnică mărturisire« alui Petru Movilă, în textul revidat de Meletie Sivigul protosinghelul bisericii mari din Constantinopol la aceasta ediție Dositei adaugă un tratat scris de el însuși, în care cvalifică înnoirile protestante de »nebunii.«²

»Mărturisirea« lui Movilă fu tradusă și pe românește de frații grecieni: Radu și Șerban. Le au ajutat și Stolnicul Cost. Cantacuzen. Fu tipărită în 1692 prin episcopul Mitrofan al Buzăului. Grecienii greșesc zicând ca autorul »mărturisirei« e Nectarie patriarhul Ierusalimului. Nectarie a însoțit'o numai de o precuvântare. Altcum grecii au voit cu ori ce preț ca ei să figureze în lumea ortodoxă ca auctorii »mărturisirii ortodoxe.« li supăra că apărarea ortodoxiei să revină altui neam.

»Mărturisirea« aceasta până în prezent a avut 10 ediții românești. În 1877 a eșit în Sibiu; Sinodul din România în 1893 și-a rezervat și-eși dreptul de a edita aceasta carte simbolică.

Preste 9 ani, grecii earăși capetă o ediție nouă a mărturisirii lui Movilă, acuma însă după textul celei din Olandia și nu se tipărește în Moldova,³ ci la București. La aceasta,

³ Iorga ibid. 32.

¹ Iorga ibid. 32, 33, idem lit. relig. pg. 200.

² idem ibid 44.

³ Iorga ist. lit. relig. 1904. pg. 213. tipografia din Cetățuia par^e

ediție Dositei earăși nu se poate răbda să nu închine ceva și eterodoxilor. Aduge deci enhiridionul »manual contra schizmei papistaşilor.«⁴

Cu alungarea turcilor din Ungaria steua calvinilor mergea spre apunere, cu atât mai tare apucase a străluci soarele, pentru catolici scutiți deaici în colo de vulturii Habsburgilor din Viena. De o năvălire a catolicilor își temea acum practicul ierarh din Ierusalim ortodoxia orientală.

La anul mântuirii 1698, Dositei cu cartea sa intitulată »carte de iubire,« (tómos agápes) apărută la Iași,¹ pare că ar învălui Steagul roșu al războiului teologic și ar eși pe arenă cu ramura de oliv a păcii creștinești. Dară numai se pare, căci opera și-o botezase „carte de iubire“ de odată spunea însă că e »impotriva latinilor«, katà latinous.

Știut este apoi, că „iubirea“ cu »impotrivirea« nici când nu au dus casă bună la olaltă. E contrazicere »in adjecto,« căci scris este; »iubirea² nu se îndărătnicește, nu se trufește,« eară bogata literatură polemică alui Dositei, unul dintră cei mai mari savanți ai teologilor orientali — tocmai în punctul cardinal al iubirei deaproapelui, și al modestiei clericale, se remarcă mai puțin.

Pe nume numește fătul d-l Iorga când o pleznește cu vorba »o compilație războinică.«

În 1690 Dositei edă la București cartea lui Maxim din Pelopones despre »schizma papistaşilor,«³

Cartea aceasta fu intoarsă și în limba noastră și tipărită în 1699 sub titula: »Carte sau lumină cu drepte dovediri din dogmele Besearicii Răsăritului asupra dejghinării Papistaşilor.«

d-lui Iorga că e dusă în Iași la 1692, la S. Sava și se numea »a sfântului mormânt«.

⁴ Iorga ist. lit. I, 44, 36 cnf. și Bian Hodoș, bibliograf. rom. veche 337—339.

¹ Iorga lit. relig. 213. idem liter. rom. univerzală în sec al XVII| 36 Bian l. c. 337—339.

² I Cor. XVIII 4.

³ Iorga lit. relig. 213. 217, 218.

După 4 ani de pauză Dositei publică tot în București un opuscul în contra lui Ioan Cariofil, pe care îl mustră pe tema că ar cochetă cu calvinii. Cariofil încă nu vrea să rămâie dator și așa la 1697 »publică și el un răspuns manual« la unele nedumeriri alui Constantin Cantacuzino² stolnic, (dapifer, pânier) cari apoi sună în definitiv lui Dositei, arătând că el nu este calvinofron.

Încă dela 1692 se lucră în Iași la »marele conglomerat« de polemică alui Dositei, intitulat, cartea împăcării, s'au schimbului,« tomos catalogis³ La aceasta operă își slăesc puterile numai puțin ca 7 scriitori »pentru de a răzbi pe papistași.« Principele Moldovei Antioh Cantemir bătrânul, nu a ajutat aceasta întreprindere cu nimica, el nu prețuia cărțile.

La sfatul și sprijinul lui Dositei publică Sevastos Chimenitul învățătură dogmatică (dogmatiké didascalía). Sevastos era directorul școlii gecești din București; opul seu cuprinde o sumă de deslegări la întrebări interesante și captioase în aceeaș vreme.¹

Antim Ivireanu ca episcop de Râmnic editează în tipografia sa la 1705 o a treia carte, (tomos) alui Dositei. O cheamă »carte de bucurie« (tómos charas) carte de daruri. În aceasta se aduc argumente noi în contra *Latinilor*. În predoslovia, după ce silințele pentru *unire* a iezuiților izbândiseră, patriarhuș promise a reveni în altă carte asupra unirii, pe care o socotește: „*legătură vădită cu diavolul*“, ce se impune ortodoxilor la Lemberg, ca și în statele coroanei ungurești.

„La Beci, adecă la Viena, unde este scaunul împăratului Germaniei, e cardinal unul Kollonich, care a scris din Viena, că sârbii, românii și grecii ce sunt în Ungaria și în Ardeal și în Sârbia și în Croația se cetească symbolul cu adaușag, să primească azima, să recunoască purgatorul și să proclame pe papa Romei drept cap al întregii biserici.“²

¹ idem ibid. și idem lit. rom. I. 35 45, 418

² *Bian* I. c. IV—V 338

³ Iorga lit. relig. 213

⁴ Iorga ibid. 213, 214, idem lit. I 43, 44, 45

Asupra unirii nu iau mai ajutat Dumnezeu să revină, patriarhul slăbit de bătrânețe, peste doi ani își dă obșteșcul sfârșit, fără că să fi putut face pe românii și slavii, cari s'au unit, să se întoarcă earăși la ortodoxia, părăsită tocmai pe vremea, când teologii orientali mai tare tunau asupra punctelor diferențiali dintră biserica catolică și ortodoxă.

Nici ultima sa mare lucrare, istoria patriarhilor de Ierusalim, nu au putut-o termina, necum să mai aibă vreme și putere pentru de a începe și termina și o altă scriere nouă, a unirii, desigur tot așa de grea ca și cele premergătoare.

Istoria patriarhilor au terminat-o și publicat-o următorul lui Dositei, nepotul seu de soră, Crizant Notara, în 1715 la București.

Cărțile acăror pomelnic îl făcurăm, afară de istoria patriarhilor, sunt toate de domeniul așa numitului „odiu teologic.“

Dositei a cultivat și alți câmpii ai literaturii ecleziastice grecești, și le au tipărit în tipărițele românilor, pe cheltuiala românilor, așa: „Antologhiul“ la Snagov în 1697. „Psaltirea“ la 1700 în Snagov. „Liturghia“ greco-arabă la 1701 Snagov și tot în această limbă peste un an „Ciaslovul“, și leau dăruit creștinilor din Siria. Apoi „Sfintirea bisericei“ 1703. Slujba Sfântului Visarion 1705.

Afară de terenul polemic și de cel coral, Dositei ca om practic și politicos ce era, nu uita nici de trebuințele instructive și însinuitoare.

Dă vânt unor scrieri, acăror sujet vine în nex strâns cu țara românească, »a doua¹ sa patrie,« și cu familia domnitoare. Toate acestea firește nu în limba patriei, ci în limba maicei lui — grecește.

La 1691 edă »învățăturile lui Vasile Macedoneanul cătră

¹ Vezi-le la Bian l. c. III 251, 273, 298, IV—V 337, 338, 369, 378, 385, 457, 463, 501.

² Dositei în o scriere își numește patria sa Grecia. Iorga lit' relig. 177.

Imperătescul său fiu,« pentru de a contribui la creşterea fiilor lui Brâncoveanu.²

»Slujbele sfinte Paraschiva şi Sfântului Grigore Decapolitul, pentru că moaştele cuvioasei, se păstrează în Iaşi, încă de pe timpul voivodului Vasile Lupu, carele le cumpărase foarte scump, eară ale lui Grigorie, la mănăsrirea Bistriţa, în Oltenia.

»Oficiul Sfântului Constantin, deoarece acesta era patronul ceresc alui Brâncoveanu (1696). În 1697 s'a tipărit¹ paneghricul lui Constantin Cel Mare, al cărui auctor era Gherasim, patriarhul Alexandriei, adăpostit de Brâncoveanu.

Dositei a făcut să se tipărească, încercările literare ale fiilor lui Brâncoveanu: Stefan şi Radu, »cuvântările festive«; tot astfel şi cuvântările lui Gheorghe Maiota dascălul de casă a acestor principii. (1701—1767.)

La 1704 se tipăreşte, »paralelele lui Plutarh.« traduse în greceasca nouă, de Constantin, fiul cel mare al Domnului Constantin Brâncoveanu.

Cărţi de cuprins instructiv, tipărite sub influinţa şi revizia lui Dositei »Eortologiu« lui Sevastos Chimenitul Snagov (1701) adecă explicarea însemnătăţii tuturor serbătorilor, un operat ca alui Nilles² »Kalendarium Manuale«, atât de celebru astăzi. »Descrierea Muntelui Sfânt« făcută de medicul Ioan Comnen Acesta devini mai apoi episcop la Siliştra, sub numele Ierotei, »Cartea despre Preoţie a lui Crizant Notara (1702.« nepotul lui Doistei.

Despre cărţile stiinţifico polemice ale lui Dositei, observă — nu fără aluziune — d-l. Iorga:¹ »Cu banii lui Brâncoveanu se duse astfel un război teologic înverşunat cu arme greceşti masive

Atâta teologie greoaie nu pornise nici odată din ţările noastre, ca să zdrobească întăriturile celor de altă lege.«

Dela apariţiunea Bibliei de Bucureşti, (1688) chlagul limbei noastre literare, şi până la 1716, au ieşit de sub teascurile

² Fu întoarsă şi pe românie însă nu sa tipărit.

¹ La tradus şi româneşte.

² Iezuit prof. univers în Inscrush † 1906.

¹ Iorga ist. lit. relig. 213.

principatelor române, vr'o 80—90 cărți grecești. Cele românești sunt mult mai puține, dar de un folos incomparabil mai mare.²

Logofetul moldovean și marele nostru cronicar Nicolae Costin † 1712 ca literat teologic așa caracterizează pe Dositei. „A scos în tipar multe cărți în potruva ereticilor, cu filozofia dascăliei lui, că era om prea învățat și îndrăzneț la cuvânt, drept cu ori cine».³

În opozițiune cu vederile critice literare de până aci asprul istoriograf d-l. Iorga susține, cumcă celebra prefață dela »liturghia« de București, din 1680, încă e opera grecului Dozitei.¹ El a făcut de s'a tipărit liturghia în limba slavonă (medio bulgară, dialectul slav bisericesc] și numai tipicul e românește.²

Tot Dozitei ar fi redactat și întinsa prefață dela Biblia de București ³ din 1688.

Dar zelosul patriarh se erigă de îndreptător al credinței și pentru biserica română din Ardeal.

Când mitropolitul bisericii acesteia Atanasie luă daru arhierii în Ianuar 1698, din mânilor exarcului din București Teodozie, patriarcul Ierusalimului, deslăudatul Dozitei, să simte nunumai îndreptățit, dar și îndătorit a dascăli și încă în scris pe capul bisericii din Transilvania.

Instrucțiunea ce o dă nu e un simplu sfat frățesc, ci o adevărată poruncă. Dozitei se gerează de formal superior al bisericii transilvane, și cuvântează eacă numai așa ca din spatele calului.

Învățătura în sine apoi nu e deamă de capul luminat al celui ce-o împarte. E cuprinsă în 22 puncte, și e atât de elementară, în cât e superfluă și pentru cel mai dosit preot al timpului de atunci.

Dozitei prin aceasta Instrucțiune a intenționat a feri biserica ardeleană de protestantism și catolicism. Stăruie asupra sfintelor

² id. ibid. 215, 111.

³ Iorga Ist. liter. univ. I. 67 nota 8.

¹ Iorga lit. relig. 204.

² Bian I. c. 234—237.

³ Iorga ibid. Cipar acte 251

taine (7—15) cultul duliei al sfinţilor. (18). Pentru mântuire nu e destul numai credinţa, e nevoie neapărată şi de fapte bune (19) Se inculcă venerarea sfinţilor icoane (17) Ritualul şi ceremonialul să se observe (16, 21). Să se ferească de simonie (22) Să asculte de mai marii politici, şi să facă astfel, clerul şi poporul (1). Să se predice poporului în limba sa (2, 3, 4). În punct 11, se opreşte căsătoria a II a preoţilor în toate trei speţiile sale: adevărată, interpretativă şi similitudină. În punct 20 să face atent Atanasie, a se feri de prorocii mincinoşi, (aluziune fină la calvinii din Ardeal). Toate îndoielile să le deslege în sinod, şi de nu să va putea să provoace deciziunea sinodală a exarhatului din Muntenia, ori chiar şi a patriarhatului din Târgigrad.

Contra latinilor e îndreptat punctul 10 unde se zice cumcă materia sfintei cuminecături e pâinea dospită şi cuminecarea să se facă sub ambele speţii deodată.

Limba *naţională*, ca limbă liturgică e cu totul izgonită din Sionul românesc al Ardealului. Numai *predica* şi *evangelia* la liturgie, au să fie spuse pe limba poporenilor, toată ceialaltă slujbă, cântările, toate cărţile liturgice şi corali au să fie slavoneşti şi elineşti. (p. 2, 5, 6).

Eată cum sună canonul antinaţional: „Trebuie Arhieria ta, slujba bisericeii adecâte Ochtaiul mineele şi alalte cărţi ce se cântă Duminicele şi Serbătorile şi slujba de toate zilele, să te neveşti cu deadinsul să se cetească toate pe limba *slovenească* sau *elinească*, eară *nu* româneşte sau intralt chip.“¹

Dozitei se încumetă a proscie limba română din biserica Transilvaniei acum la anul 1698, când aceea fu introdusă în mod oficial prin decret sinodal, întărit de mitropolitul Sava Brancovici II şi de principele ţării Mihai Apaffy I. la 1675.² Aceştia sacţionară, cumcă cărţile bisericeşti cari sunt „scrise şi scoase pe limba românească, să se cetească, şi să se înveţe în biserica creştinilor şi intralte locuri unde va fi lipsă.“ şi

¹ Alex. Geanoglu Lesvisdar. *ist. biser.* Bucuresti 1845. pg. 399 şi regx.

² P. Major, la Cipar frag. 146, 149, 150.

popii, cari nu se nevoesc cu *românie* ci tot cu *sârbie*, uni ca aceia — şi lor facuşi de cătră Dumnezeu pedeapsă, şi de cătră poporani urâciune, şi săborului scădere — *cu un cuvânt să se oprească din popie.*“

Pe timpul acesta apoi după cum bine se stie din istoria literaturii noastre, limba naţională, după ce se afirmase sub protecţiunea domnitorilor: Şerban Cantacuzen şi Constantin Brâncoveanu în viaţa literară şi socială, cerea intrare şi urcare şi la treptele altarului din Muntenia, metropolitul vremii de atunci, Teodosie la sfinţirea sa întru arhieriu, ceteşte credeul româneşte, în faţa acestei lumi schimbate, dizpoziţiunile ierarhului grec, ca întârziete, de sigur mitropolitul Atanasie nu le va fi luat ca serioase, abstrăgând dela acestea şi pentru simplul motiv, căci sunt prea inzolent textuate. Deloc în întroducere începe cu „*acestea şi poruncim*“ ca apoi să ajungă a zice în articolul ultim (22) „*ca să nu lungim vorba, poruncim arhieriei tale să păzeşti dogmele, tainele şi năravurile bisericii răsăritului neclintite.*“ etc. (Va urma)

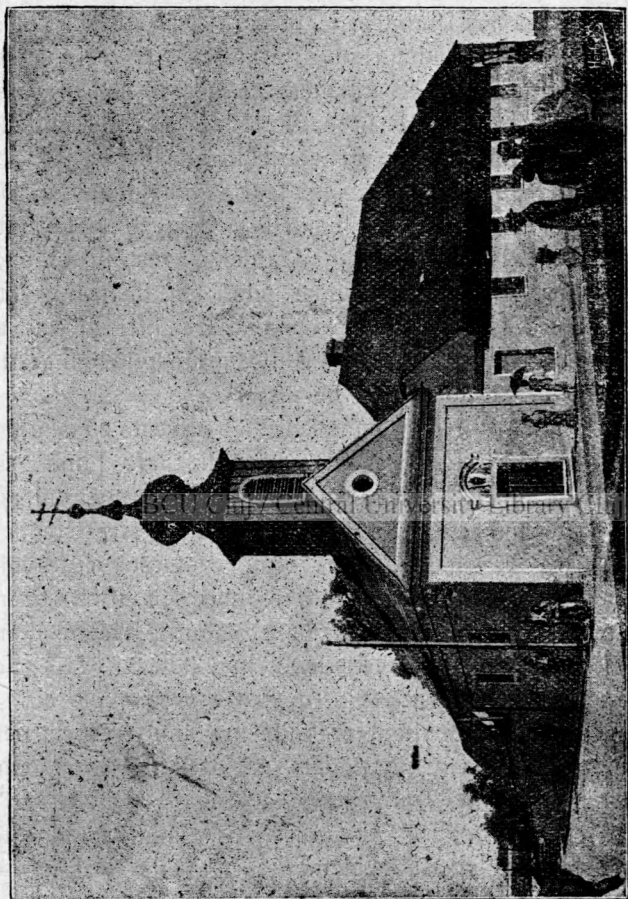
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Raporturile noastre cu Biserica.

— De Episcopul Prohászka. —

Are şi catolicismul defecte; şi noi trecem prin multe hârţueli şi sbuciumări, pe cari le provoacă, nu prigonirile din afară, ci greutăţile psihologiei noastre. Şi organisme mari au boale. Uneori şi clerul dă ansă la acel crud »verdict« care zice »*omne malum ex clero*«; viaţa sufletească poate să o innăbuşească uneori acel formalism, care lipseşte forma de cuprins, şi goleşte potirul cel clasic de vinul seu cu foc. Şi pe noi ne poate cuprinde uneori acel spirit strâmt, care să teme de ori ce recunoaştere a răului, de ori ce autocritică, şi astfel pune piedecă ori cărei mişcări mai libere; uneori poate ajunge la stăpânire acel cvietism retrograd, care se poticneşte şi se priponeşte pe terenul intelectual, social şi politic, şi acest pri-

pon nu înseamnă siguranță, ci robie. Și clerul se poate laicisa, cum s'a laicisat de pildă în episcopii medievale și din epoca renașterii; și în viața noastră sufletească să poate înstăpâni o

Vechia Biserică gr.-cat. din Timișoara

anumită stagnare, în urma căreia plutim prin bălți de apă stătută și printre prundurile unor ape secate.

Această cunoaștere a stărilor însă nu sufoacă nici măcar o schinteie din flacăra iubirei, ce o avem față de sfânta maică biserică, pentru că în ciuda tuturor greșelilor noi recunoaștem

în ea aşezământul cel mai sublim şi fără păreche, pe care l'a întemeiat Domnul Christos şi care păstrează sângele lui Christos în taina sa, ca şi sufletul lui Christos întru învăţătura sa. Aceasta este instituţiunea lui Dumnezeu, în care locuieşte spiritul sfânt şi nu lasă ca porţile iadului să o biruiască. Ea este încredinţată dela Dumnezeu, ca să călăuzească neamurile pe căile lui Christos şi să le crească în spiritul lui, şi ea răspunde cu credinţă acestei misiuni, din generaţie în generaţie.

Generaţiile acestea însă sunt foarte individualiste; ele se deosebesc foarte mult în sentimentele şi dispoziţiile lor; altcum era credinciosul din evul mediu, şi altfel e creştinul catolic din marile oraşe de azi. Sunt fraţi, dar felul lor de traiu este în deosebite zone. Şi deosebirea cea mai mare între ei este cea, pe care evoluţia democratică o justifică pe deplin: un grad mai înalt şi mai viu al conştiinţei de sine.

Omul modern e mai conştient; el priveşte cu suflet mai deschis orizonturile largi, în timp şi spaţiu, ale lumii şi ale istoriei. El atribuie o valoare mai mare vieţii pământeşti şi vrea să se şi valideze aici, în ea. Pentru el şi existenţa pământească are în sine un mare preţ, ca teren a dezvoltării energiilor, al validării personale a omului. În urma operelor sale create aici, cari şi ele sunt după planurile ideilor dumnezeieşti, omul modern are o conştiinţă mai hotărâtă şi de aceea el se interesează viu de viaţă şi de toate problemele ei.

Acest om mai conştient pretinde mai mult respect pentru însuşirile sale de neam, naţionale, şi dacă se luptă pentru dreptul natural dat de Dumnezeu, ca Polonul să zică „Tatăl Nostru“ poloneşte, Ungurul ungureşte, Românul româneşte, îi place şi aceea, ca afară de acţiunea sfântă a liturgiei, — a cărei tainică măreţie şi sfinţenie așa de frumos o păstrează clasică limbă latină — să folosim cât se poate mai mult limba naţională, şi poporul să nu-l silim să zică litania lătimeşte, când o poate zice şi în limba lui. — li ride inima când în biserică răsună cântecul popular al poporului şi simte bine marea deosebire ce este între o liturgie a cărei acţiune e însoţită de cântările poporului, ca de nişte acţiuni ale comunităţii, şi între o liturgie, la care poporul e mut şi priveşte negândit sfintele

misterii. Acestea le simte și le înțelege pentru că înțelege sufletul poporului și simte cu el.

Toate aceste sentimente congruează perfect de bine cu prețuirea și iubirea entusiastă a bisericii; și în aceste sentimente se poate picura, prin educație, respectul, ascultarea, alipirea către biserică, dar ca să ajungem la aceasta trebuie să orientăm mai amănunțit pe oamenii moderni asupra proprietăților firești ale bisericii și ale instituțiilor ei.

Omul modern trebuie să armonizeze în biserică elementul dumnezeesc și cel omenesc; pentru că biserică este societate divină și umană; elementul divin nu absoarbe pe cel uman, și cel uman nu înăbușe pe cel divin.

Pentru a ilustra cu o pildă, aci suntem noi, oamenii; și noi stăm așa cumva; și în noi se împreună elementul divin, grația, cu natura, și se validează în ea; „*gratia gratis data*“, — *puterea asta sfântă, se combină cu multe greșeli și păcătoșenii*. În viața socială a bisericii de asemenea se validează elementul divin și omenesc, și Domnul ne-a făgăduit, că elementul omenesc nu va înăbuși pe cel dumnezeesc, dar aceea nu ni-a făgăduit, că elementul omenesc ar slugi în totdeauna, în chipul cel mai desăvârșit, pe cel dumnezeesc, și că nu l-ar conturba nici odată.

Și sunt cu puțință nu numai turburări care ne ajung din afară, prin persecuțiuni, de pildă, ci și de acelea cari din lăuntru nostru ne aduc rele.

În membrii bisericii pot fi rele, păcate, rătăcirii, și acestea pot fi de așa fel, că pe urma lor să sufere întreagă biserica; ba uneori pot fi în biserică rele și rătăcirii de natură socială, adecă într'un chip oarecare general.

Față cu această eventualitate noi credem cu adâncă convingere, că auctoritatea de învățătoare supremă a bisericii în lucruri de credință și morală este infalibilă. Și că această misiune primită dela Christos ea își va implini-o până la sfârșitul lumii; ea învață neamurile și le va îndrepta bine spre scopul cel vecinic; ea va sluji neamurilor cu bune mijloace; și atunci când această auctoritate supremă învață biserica și o cârmuiește, este infalibilă. Este infalibilă în dogme, infalibilă în direc-

tivele generale de morală, infalibilă în adevărurile, cari sunt în legătură cu credința și moralul, sau cari alcătuiesc temelia acestora. Cu un cuvânt auctoritatea supremă este infalibilă când învață și îndreaptă biserica în privința drumului ce conduce, și prin urmare este neapărat de urmat, spre scopul cel vecinic. Nu trebuie însă să ne sforțăm spre a eschide dela biserică, pe întreaga linie, ori ce rătăcire și păcat; în cazul acesta am voi noi mai mult decât a voit Domnul.

Între cadrele divine ale infabilității pot exista nemăsurate înrăuriri ale provincialismului, ale spiritului timpului, și alte urmări ale unei priceperi defectuoase; în dăra acestora pot să se vâre în biserică greșeli, rătăcirii, defecte sau abuzuri. Să pot lăți și în biserică opniuni greșite, aberațiuni istorice; în martirologii pot fi însemnați sfinți cari n'au existat; pot exista credințe despre câte un loc sau despre o relicvie, care să se întemeieze pe o greșeală; dovadă e și faptul că biserica se corege pe sine însăși, își îndreaptă cărțile sale, oprește anumite culturi. Își schimbă legile și disciplina și uneori șterge și câte un sfânt din martirologii. Și de unde provine aceasta? Biserica e un organism alcătuit din mulți oameni și cuprinde în sine multe așezăminte, supuse unul altuia. E cu puțință deci, ca singuratică așezăminte, de pildă: vre-un cin religios, vre-o eparhie, au dispus a se deprinde lucruri greșite, cari apoi s'au lățit și s'au înrădăcinat. Astfel de credințe și obiceiuri de sigur nu sunt hotărâri ale auctorității supreme ce există pentru adevărurile de credință și morală. Astfel e cu puțință ca să se lățească în biserică anumite legende despre anumite lucruri și astfel de credințe să devină generale. Credința aceasta însă nu este dumnezeiască, ci omenească. Cultul astfel introdus dacă se și »aprobă« nu e decât permis. Dar chiar și când s'ar fi lățit în întreaga biserică, ce are a face o astfel de credință greșită, cu doctrina lui Christos și cu auctoritatea, care păzește aceasta doctrină?

În biserică pot să fie și păcate și încă multe. Strălucirea sfințeniei să poate din când în când întuneca în generațiunile ce urmează una după alta. Biserica are darul pentru a sfinți lumea, dar lumea nu primește de-o potrivă acest dar și nu

se devotează de o potrivă nici învățaturii ei, nici darului tainelor ei; câte odată lumea e cu neîncredere față de biserică, nu se alipește de ea și astfel lumea se face ca o ramură ruptă și ca un mădular atrofiat.

Dinsticțiunea aceasta corectă între elementul divin și cel uman, nu numai nu împedecă educațiunea bunei simțiri față

Noua Biserică română gr.-cat. din Timișoara.

de biserică, ci este totodată și un bun mijloc de îndreptare a priceperii drepte și temeinice.

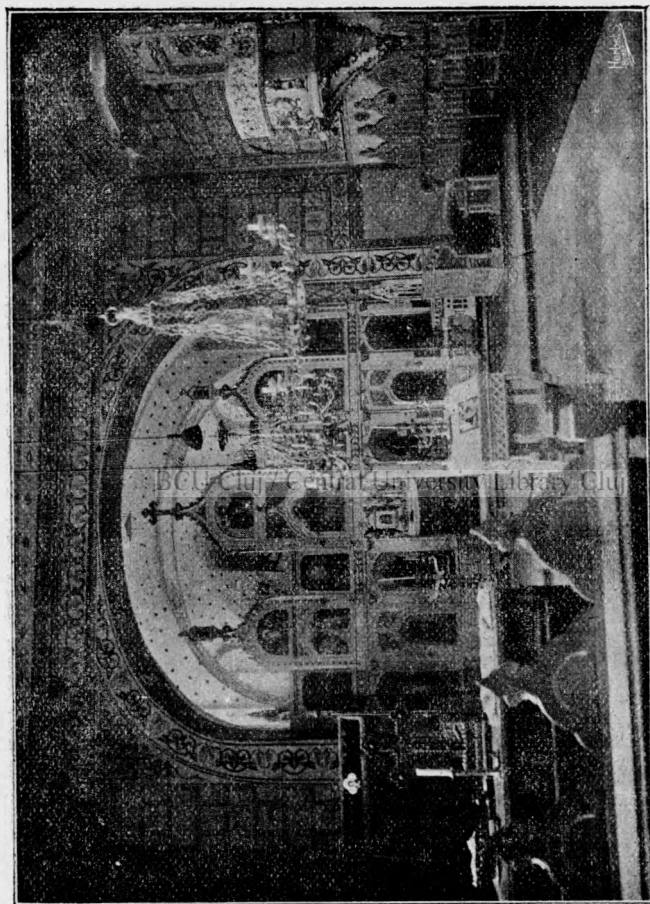
Pe aceasta bază vom fi fii ascultători ai bisericii; ascultători nu în chestiunile politice, sau ale economiei naționale, ci în lucrurile de credință și morală. După cuvintele pontifului papa Piu X: »Cu mare liniște am luat cunoștință despre asigurarea adeseori repetită, că Germanii catolici în trebile religiei ascultă de auctoritatea sf. scaun apostolic. Deși unii cari nu cunosc adevărul, s'au arătat jigniți de acest lucru, dar

cu totul fără temei, pentru că după cum dovedește experiența, ascultarea aceasta lasă neatinsă libertatea deplină și nețărnută a fiește căruia în toate acele chestiuni, cari nu privesc religiunea, (Scrisoarea către cardinalul Fischer din Köln 30 Oct. 1906).

Este din ce în ce mai de lipsă, ca ascultarea noastră față de biserică să fie »*rationabile obsequium*« adică ascultare cu pricepere, care să-și știe da samă de procedura sa. Pentru aceia credința și ascultarea noastră poate să fie fiască, poate să fie naivă, dar naivitatea noastră să fie naivitate în privința simțământului, nu în privința cunoștinței. Știm că credinciosul totdeauna trebuie să fie oarecum copil, în înțelesul cuvântului lui Christos: »De nu veți fi ca acești mici, nu veți intra întru împărăția ceriului«. (Mateiu 19, 3.) Dar nu e de dorit, ba ar fi de nesuferit, dacă ne-am opri la gradul inteligenței, adică la gradul cunoștințelor și neorientării copiilor; fie simțirea noastră, dragostea și simplitatea noastră, ca a copiilor; dar deschidă-ni-se totodată ochi, ca să vedem și să știm cum stăm, după cuvântul sf. Apostol Pavel: »Fii mei, nu fiți copii cu înțelesul; în privința răutății puteți fi copii, dar în privința priceperii, fiți desăvârșiți«. (I. Cor. 14, 26.) Și față cu biserică trebuie să avem vedere limpede, aceasta ne va arăta apoi chipul ei așa cum l'a gândit Christos; acest chip apoi ne va impresiona și ne va cuceri inima, ca să credem cu inima și cu sufletul și pornind din această credință să fim gata a asculta cu drag.

O altă necesitate a simțului modern, care pretinde validitate și în sinul bisericeii este, dorul de a lucra. Biserica dorește în viața sa socială și în cercul așezămintelor sale o activitate mai intenzivă și se poate, că umplând ea cadrele de drept public, ce i-se cuvine, va avea prospecte de a rezolva frumoase și însemnate probleme. Uneori se simte lipsa unei organizațiuni nouă și atunci biserica și-o crează, precum și-a creat-o în America și de bună samă și-o va crea în Franca. Aceasta o hotărăsc lipsele vremurilor. Evident că cultura se lățește în straturi tot mai largi și că chestiunea socială e în primul rând o chestiune de cultură, care țintește a deștepta

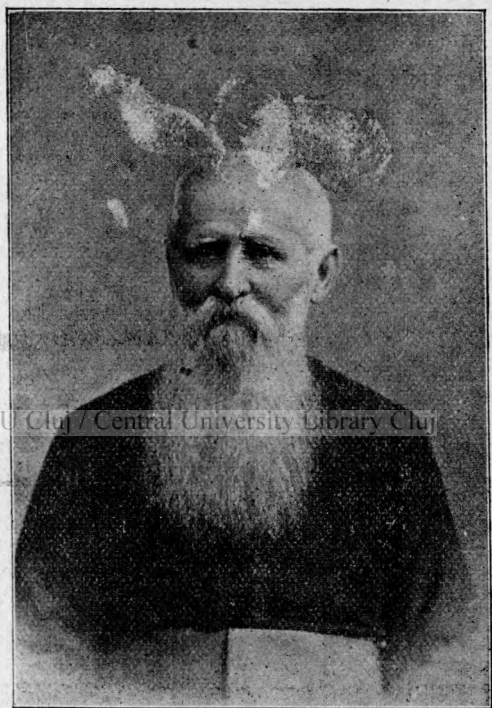
la conștiință straturile mai de jos ale poporului și a-i face și pe aceștia maioreni. Se pretinde, ca drepturile și bunurile culturii să fie drepturi și bunuri de obște, în cercuri mai largi și în

Interiorul bisericii celei noue din Timișoara.

măsură mai mare; firește că și pe lângă aceasta rămâne nechimbată chemarea aristocratică a talentelor de a conduce, și nici o democrație nu e în stare să le ieie posibilitatea de a-se valida, dar omul care râvnește a fi maiorean trebuie condus în mod potrivit și trebuie lăsat, ca și el să hotărască; trebuie

să-l conducem așa ca și el, din a sa voie să vină cu noi și să lucreze cu noi. Așa, și numai așa, înțeleg eu democrația,

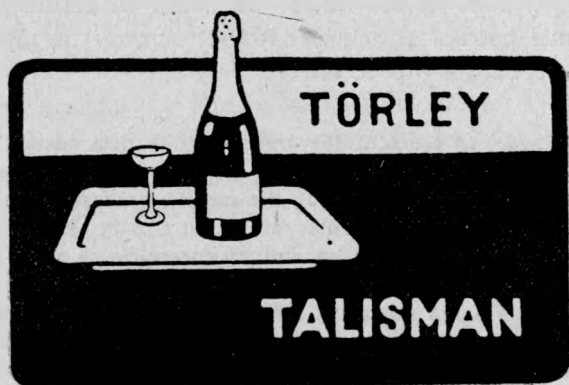
George Trailă
paroch și prot. on. în Timișoara.

și acest spirit de obște negreșit că se va manifesta și în biserică.

Acesta nu e nici un rău, doar și dezvoltarea de până acuma a lăsat din belșug urme în biserică, și nici nu se putea

altfel; căci de 1900 de ani biserica trăiește și simte împreună cu națiunile, umblând și luptând cu ele împreună pe cărările dezvoltării. Ea s'a acomodat totdeauna instituțiilor și gradului special de cultură a fiecărui neam, ceea ce era și inevitabil. Dacă astăzi s'ar naște creștinismul și el ar găsi omenimea pe un alt grad de cultură, de sigur aceasta s'ar observa în toate acele puncte ale lui, care admit înriurirea vremilor, și atunci generațiile următoare ar fi îmbrățișând cu dragostea lor alte instituțiuni și s'ar fi luptat cu entuziasm pentru ele.

Noi însă iubim așezămintele bisericii, cari sunt așezămintele noastre; le îmbrățișem cu căldură și le iubim cu entuziasm; înțeleg acel entuziasm care crede în lucrarea sa și e gata să aducă și jertfă pentru ea. Cu aceasta iubire entuziastă pot să împac și gândul ca să mă despart de tot ceea ce este omenească, istoric, tradițional, când trece peste ele valul dezvoltării. Dacă de pildă voința poporului de fapt se pornește într'o altfel de direcțiune decât aceea pe care a umblat până astăzi, și pretinde în viața de stat introducerea unor astfel de instituțiuni, prin cari se schimbă raportul bisericii față cu statul, pentru aceea nu ne va cădea inima, nici nu vom crede că am perit, ci vom păși în fața noavelor formațiuni cu încredere în suflet și vom crea stări noi, cu o mână iscusită. Din instituțiunile omenești cele vechi în epocile noi, schimbate, s'ar face numai scânduri de sicriu, și din legăturile de drept s'ar alege numai cuie pentru aceste scânduri, dacă nu ne-am ști desface de ele, atunci când dorul de viață ne șoptește și lipsă ne silește.

Din credințele poporului nostru.

— Dela facerea lumii. —

Întru început prea bunul Dumnezeu a făcut ceriu și pământul. Pământul era puțin, abia un petec mic, plutind pe valuri de apă tulbure. Asupra pământului înnotător, se întindea liniștea întunecului....

De asupra lumii, negre ca păcura, în formă de cerc și-a ridicat cerescul Părinte împărăția sa. Ceriul „palmentezul“, roșu, ferecat cu cercuri și coperit cu solzi strălucitori de aur. În mijloc pe tron de aur șede cel vechiu de zile... Coruri de îngeri, în cântare măieastră — Cherubimii cu ochi mulți și Sarafimii cei cu aripi multe — slăvesc cu laudă pe făcătorul a toate....

La vale, ca un brâu frumos de Cosânzeană să întinde „slava“, de argint alb neruginiu. Aici e grosul cêtelor de îngeri, duhuri curate ca lacrima, create de Dumnezeu înaintea plămădirii noastre...

Cevași mai în jos, să lasă bolta „ceriului vânăt“, pe care o vedem și noi când ceriu e senin și lumina nu-și prea joacă razele de foc în năduhul de vară....

Sub toate acestea, ca ultima materie a ceriului să lasă »văzduhul«, unde a fost ridicat odinioară cu căruță și cai de foc, și unde petrece și acum, bătrânul ucizător de părinți, dar ispășitul de păcate proroc Ilie.¹

¹ Să crede, că prorocul Ilie întorcându-se dela oaste s'a întâlnit în drum cu Necuratul, care-l înșeală să grăbească iute că-și va găsi nevasta petrecându-și cu ibovnicul. Ilie ascultă, grăbește pasul și ajuns acasă își ucide părinții, cari chiar atunci au tras la casa lui și obosiți de drum durmiau. Văzându-și păcatul, cu cucernicie să roagă lui Dumnezeu de iertare. Dumnezeu îl ascultă, îi dăruiește fulgerul și de atunci până azi o luptă aspră s'a încins între Ilie și Necuratul. Dar pământul sub loviturile puternice ale fulgerului, amenința cu pustiire. Dumnezeu temându-se i-a săcat dreapta sf. Ilie așa că azi numai cu stânga mai

Așa și-a întocmit Dumnezeu împărăția. N'au rămas însă toate așa. Simburele mândriei începu să încolțească în inima cetelor de îngeri. Lucifer, primul ministru alui Dumnezeu a fost cel dintâiu, care a căzut în păcatul răsvătirii contra Creatorului său, dorind să-și pună scaun de domnie mai sus decât Dumnezeu, și a tras în păcat cete întregi de îngeri.

Dumnezeu, cu mânie, deschide „Slava“ și în 24 de ceasuri, cu ploaie groasă, curge la vale întreagă ceata a 8-a. Și-a curs mereu. Pământul întunerecului era plin și smârcurile apelor tulburi clocoteau de băjbăirea îngerilor negri de păcat. Și s'au chemat cu nume de »draci«. Insuși Lucifer lovit cu putere, hurui la pământ cu geamăt de ură. Și când a fost gata mulțimea dracilor răsvăritori, veni la rând ceata a 8-a în frunte cu Archangelul Mihail, înger cu piept de oțel, dar blând și supusului Dumnezeu: „Doamne, toți ne ducem?“ să aude glasul Archangelului. Un sămn din mâni și „Slava“ s'a închis.... „Stați carii unde sunteți“ Și-au stat.... Cei buni în ceriul fericii, ear cei răi au fost lăsați să umble razna pe pământul acoperit cu apă puturoasă.

După căderea îngerilor, și-a aruncat D-zeu ochii asupra păturii de pământ și lăsând să treacă prin văzduh rază de lumină, a trimis pe „Ingerul“, care obosit de alergare s'a așezat pe pătura de pământ de mărimea unui om, să-și odihnească oasele obosite. Și-a adormit.... Atunci Dracu ce-și urzea zilele urgisite ca un hoit negrijit, prinde piciorul Ingerului căznindu-se înzădar să-l arunce în apă. Pătura de pământ creștea mereu după cum Necuratul să năcăjea să tragă »Ingerul« în apă....

Din pătura aceasta de pământ s'a făcut pământul de azi.

Din aceasta și Dracul și-a cerut parte. Ingerul îl îndeamnă să se corlească în vâltoarea mării plumburii, să scoată năsip, să-l frământe bine și să facă asemenea. De două ori despică vârtejul apelor eșind fără ispravă, deoarece năsipul i-se

poate lovi după Necuratul. E bine ca creștinul când fulgeră să-și facă cruce; Dracul ascuzându-se sub om, la semnul crucii e silit să fugă și astfel scapă omul de trăsnet. Așa am înțales dela unchiul meu, care mi-a spus întreagă povestea asta, care se resimte de bogomilism.

strecura printre degetele spurcate. Urlând de mânie, a treia oară, hoitul lui negru dispare în valurile mării: mușcă cu gura din prundul năsipos și varsă pe țărnițe năsipul scos cu trudă cerându-și plată pentru isprava făcută. Ingerul să învoiește, și-l lasă liber în lume Marția și Vinerea¹....

Și după plinirea acestora, prea bunul Dumnezeu, s'a corborit pe pământ. A luat pământ și frământându-l i-a dat formă de om. Și-a stat multă vreme, fără suflare; odată însă »Fiul din Tatăl« zisa: — Părinte înviază omul, că e frumos! — Zis-a Tatăl: — Eu Pași învia, dar el va greși. — De va greși eu îl voi mântui....

Ingerul² atunci a suflat în gura omului făcut din pământ și îndată a început Adam să umble și să vorbească.

Dar Dracul, dorind în tot chipul să zădărnicească, să strice lucrarea dumnezească, a făcut și el din pământ o formă pocită și asemenea Ingerului îi suflă în gură să-l învieze. Dar înzădar. Să duce la Dumnezeu și zice: »Doamne! eu nu-l pot învia!« Și i-a zis Domnul: »Du-te, suflă-i în gura amorțită și strigă cât îți putea: »Măncă lupule pe Dracul!«... Dar Dracul drac a rămas, fire îndărătnică, și pacle... Suflă de două ori și sbeară: »Măncă lupule pe Dumnezeu!« Pocitura a rămas însă nemișcată. Dorind, însă cu ori ce preț să-și vadă forma de pământ în viață, mai suflă odată și sbiară: „Măncă lupule pe Dracul!“ Și cât ai bate în palmi... puf! lupul cu capul în fruntea afurisitului de Diavol, de i-au trăsărit crerii și-a trebuit vreme pân' să-și încete văicăritul durerii... Trei fire de păr din fruntea Diavolului s'au înlântat în părul lupului, și azi i-se cunoaște năravul¹....

Adam a fost așezat în raiul desfătării. Și nu era îndesulit. Privind cu ochii lui blânzi și cucernici la ceriu, a zis o

¹ Atunci sunt zilele afurisite, când umblă strigoii și duhurile necurate. Atunci să leagă holdele, să prind vrăjiturile, farmecile, descânțele și alte multe lucruri drăcești.

² Eu cred că »Inger« e una cu »Fiul«; în întreaga povestire îi confundă.

¹ De aceea e lupul pestriț la mațe. Intră în turma de oi și pe toate le spintecă deși poate una e prea mult pentru hrană de o zi.

rugăciune ascultată de Dumnezeu: »Stăpâne! ceriul e frumos și lucitor, dar pământul e nepricopsit!« Și a văzut Dumnezeu că are drept. Lipsia Eva! A trimis lui Adam un somn greu și din coasta lui a plămădit pe „Buna Eva“. Și îndestuliți le treceau zilele, trăind în pace și frică de Dumnezeu....

Dar să vede că n'a fost dat să rămână nici pe pământ toace așa, Eva, minte îndoielnică, înșelată de Dracul în formă de șerpe, calcă porunca lui Dumnezeu, mâncând din pomul oprit,... Și cât ce au mâncat, goi, rușinându-se unul de altul în tufe își ascund nemernicia fugind de fața Ingerului. Dar blăstămul nu-i scăpă: »Unde ești Adame zidirea mânilor mele!« să aude glasul Ingerului și cu rușine cu și mintea năucă își primesc osânda blăstămului....

Ingeri, cu sabii de foc, străjuiesc porțile raiului, ca picior de păcătos mai mult să nu-i calce pragu....

Adam în cântec trist își tângue durerea sufletului obidit și nemângăiat:

„Raiule grădină dulce, eu din tin' nu m'aș mai duce,
De mirosul florilor, de sunetul valbinelor, rary Cluj
De viersul pasărilor, de dulceța poamelor“....

Prea bunului Dumnezeu i-se făcu milă de acest suflet năcăjit, din ochii căruia, lacrămile părerii de rău curgeau în șiroaie, brăzdându-i fața tristă. Ii arată un hârleț și-l îndeamnă la muncă să-și agonisească cele pentru traiu. Adam apucă hârlețul să sape, dar când ascuțișul fierului spintecă foalele pământului de zăstăm, un geamăt cumplit de durere răscuia de sub coagea pământului tinăr, nelucrat. Și cu cât apăsa mai adânc talpa hârlețului, cu atât plânsetu se destrăma mai jelnic, mai dureros.... Inima celui mai împetrit om din lume s'ar fi înmuiat la „tânguirea pământului“.... Adam nu mai poate, lacrămile milei îi înneacă ochii miloși; aruncă hârlețul și amărât aleargă gemând la poarta raiului și spune tânguirea pământului....

Ingerii îl îndeamnă să se pună numai vârtos pe lucru, că Diavolul și-a pus foalele sub coagea pământului și plânge. Adam ascultă și cu zor despică trudindu-să fălii negre de pământ, ne

băgând în samă văicăritu drăcesc. Când pământu săpat începe să-şi împrăştie întâia reveneala cu frumos miros de arătură, deodată geamătu încetă şi diavolu c'o pălărie ciardaşe trasă pe cea-fă, c'o pipă de un geratic întreg în gură să apropie de Adam şi-l agrăeşte răstit: — Ce faci ? — Sap pământu — Ciu Ț-a poruncit ? — Dumnezeu! —

- Eu sum Dumnezăul tău şi pământu-i tot al meu.
- Eu Ț-aşi face o mângăiere: dai tu mie ceți voi cere ? —
- Eu Ț-aşi da dar n'am avere" —
- Pruncii ce s'or naşte din tine,
Să mii dai, ai mei să fie,
C'apoi te-oi lăsa în pace,
Să lucrî pe unde-ți place.
Şi să-mi faci mie zapis,
Chiar cu a ta. mână scris! —

Şi aceste zicând; „luă dracu pământ moale, ca olarii când fac oale, şi făcu o cărămidă mândră şi frumoasă!“ Duce cărămida la Adam şi-l indeamnă să apese mâna pe pământu moale, frământat de curund. Adam, face așa şi urma palmii apăsa-te a rămas multă vreme ca un sămn de chezeşie a vinderii noastre în cătuşile drăceşti...

Dracu arde cărămida bine să fie trainică; o ascunde în adâncul apelor Iordanului sfânt şi o ceată de draci păzesc zapisul să nu fie furat.

Văzând Dumnezău, planul blăstămat al diavolului, a poruncit norilor să ploaie. Şi a ploaie deasă de au ieşit apele Iordanului din matca cea veche¹ şi a perit zapisu blăstămat....

Şi-a trecut vreme multă. Adam să hrănea cu trudă din roada pământului lucrat cu sârleţul. Odată când era la munca câmpului i-se arată Dumnezeu şi-i zice: „Adame! ia plugu şi trage o brazdă, să ai hrană de un an!“ Adam face după cum îi porunceşte Dumnezeu; prinde coarnele plugului, împlântă fierul ruginit în ţelina pământului gilav şi în urmă-i să întinde o brazdă neagră ca smoala.... Dar mişelia şi pizma drăcescă

¹ Potopul de aici pare a fi Diluviul de mai târziu.

şi aici îşi vără coada. Dracul se duce la Adam şi-i zice: »Adame, Adame, de ce nu tragi mai multe brezde, să ai hrană pe viaţă? Indoelnic din fire omul, cum era, schimbă fierul plugului şi ară o zi întregă.... Când în amurgul auriu de seară, Adam priveşte cu mulţămire la lanul negru întins în şiruri frumoase, deodată i-se arată Dumnezeu şi-l blastămă pentru neîncredere şi neascultare cu nefructificarea pământului¹....

Din câmp Dumnezeu pleacă deadreptul acasă la Adam. În curte Buna Eva chiar spăla rufe când Dumnezeu trecu pragul curţii. — Ce faci? — Spăl bulendre. — Noa bulendre să spălaţi; tu şi copii de copii tăi şi tot să nu vă puteţi îmbrăca; dar azi noapte cât ai tors? — Un fus şi un fâstâc! — Noa un fus şi un fâstâc să toarcă copii de copii tăi! — Şi de atunci până azi așa a rămas²....

Vremea pe neştiute trecea mereu.... Oamenii din zi în zi erau tot mai răi. Cei din Adam născuţi începuseră să-şi întoarcă faţa dela Dumnezeu lor.... Un singur om, Noe, cu familia sa, trăia singuratic, retras de lume, în tihnă şi frică de Dumnezeu.... Şi când Dumnezeu n'a mai putut suferi fărădelegile acestor viermi nemulţumiţi şi neascultători; şi-a oprit într'o sară mersu, la casa lui Noe şi i-a zis să grijească bine când va ajunge să mănca pe masă de fier, să-şi aducă aminte de cele spuse, să-şi facă o corabie, s'o încarce cu tot feliul de dobitoace şi cele de lipsă pentru traiu, că pe oamenii cei păcătoşi cu potop de apă îi va pierde....

Şezind într'o zi frumoasă, senină de vară, Noe cu ai săi, la sapă, cătră amiază ceriul să 'ntuneacă de nori grei şi-o ploaie mărunţă şi deasă udă faţa pământului uscat de căldură. Apa creşte mereu şi-'n crucea amiezii, Noe, pe fierul sapelor înplântate cu lemnu în pământ, sunt siliţi să-şi întindă merindea alinătoare de foame... Atunci şi-a adus aminte Noe de cele spuse de Dumnezeu: adună lemne şi croeşte corabia de scăpare,

Diavolu ştiricind dela femeia lui Noe scopu corăbii, într'o

¹ Aici vine rostit blăstămul ce l'a zis Dumnezeu când i-a alungat din raiu.

² De acea — să spune — că până azi femeia toarce o noapte întregă şi de abia isprăveşte două fuse.

noapte, când corabia după o muncă de ani întregi-era gata, c'o ceată de draci înprăştie frânturile din corabia zdrobită. Noe, văzându-şi nimicita truda, plânge cu amar şi nu ştie de ce să s'apuce.... I-să arată Dumnezeu ş-il învaţă: să lege de-un lemn o scândură de paltin sunător şi s'o bată în tactul de toacă¹ Scândura bătută a adunat frânturile corăbii cari singure s'au încheiat la olaltă. Corabia e gata de plutire. Din toate dobitoacele pământului singură pajura n'a voit să între în corabie, încrezându-se în puterea aripilor uriaşe. Dar a păţit-o amar. Desfundându-se isvoarele ceriului apa îndesată în penele-i moi a doborât-o, perind în vârtejul apelor tulburi ce tot creşteau².

Şi-au plout mereu Valurile sunt pline de trupuri păcătoase. Corabia îşi târăia mersu deasupra coerilor din munţi. Când apa tulbure, atingea creasta munţilor celor mai înalţi. Diavolu-şi mai încearcă odată măiestria blăstămată. În formă de şoarece, sfredeleşte scândura udă, cu gând s'o cufunde. Dar nici acum Dumnezeu n'a lăsat pe om lipsit de ajutoriul său. Când corabia începea să se cufunde, o mânăşe întinsă Dumnezeu lui Noe, sfătuindu-l s'o arunce asupra şoarecelui Noe ascultă, şi din mânăşa aruncată, o mătă sprintenă şi vicleană să aruncă după şoarece să-l prindă....³

Corabia cârpită pluteşte mai departe, până când Dumnezeu văzând prăpădit întreg neamul păcătos; a curăţit ceriu întunecat de nori. Soarele mândru sclikea în oglinda mărilor plumburii şi-un vânt călduţ de primăvară scăzu apele. Noe cu ai săi au eşit la câmp şi mulţumind lui Dumnezeu a privit pe ceriu curcubelul frumos colorat, ca un sămn de împăcare şi făgăduinţă, că mai mult nu va îneca pământul cu apă....

Arghir Târnăveanu.

¹ Să crede că de atunci a rămas toaca cu glasul se cheme pe credincioşi la biserică.

² Atunci a perit pajura, pasărea măeastră, a cărui nume să pomeneşte în poveştile poporului.

³ De atunci e şoarecele şi mătă, înainte vreme nu erau.

TATA

Povestire de Björnstjerne Björnson

(1858).

Tord Everas era cel mai bogat din satul lui. Intr'o zi se duse dânsul la părintele satului, și ajuns în cancelaria Sfinției Sale stătu drept și c'o seriozitate sărbătorească. «Mi-a dat bunul D-zeu un fecior — zise el — și vreau să mi-l botezați părinte». — »Cum să-i punem numele?« — »Finn, după tatăl meu«. — »Și cine-s cumetrii?« — El îi numi, și aceștia erau sătenii cei mai binevăzuți dintre toți bărbații și femeile, cari cu toții din acel sat se țineau de familia tatălui. »Mai ai să-mi spui ceva?« îl întreabă preotul aruncând o privire asupra lui. Țăranul tăcu o clipă, apoi zise: »aș vrea să-l botezați cât de curând și fără mare cumătrie«. — Vreai, adecă, să-l botez într'o zi de lucru«. — »Da, părinte, pe Sâmbăta viitoare, la amiază-zi«. — »Mai voiești să-mi spui ceva?« îl întreabă preotul. — »Nu, Sfinția Voastră, n'am nimic, ce să vă mai spun«, și țăranul învârtia pălăria în mâni, în semn că-i gata de ducă. Ear preotul se ridică, merse aproape de țăran și apucându-i mâna i-o strânse zicându-i: »Să dea D-zeu, ca copilul acesta să-ți aducă fericire în casa-ți binecuvântată!«

Șasesprezece ani trecură... și după atâta amar de vreme într'o zi țăranul vine earăși la părintele acasă. — »Te ții bine, Tord îi zise preotul văzându-l neschimbat. — »Cum să nu mă, țin — doară n'am atâtea griji«. Preotul tăcu o clipă apoi îl întreabă: „ce vânt te-a abătut pe la mine?“ — „Am venit earăși pentru feciorul meu, care trebuie mâne să se împărtășească cu sfântul mir“. — „E un tinăr destoinic“. — „Nu voiam să vă plătesc datoriile, înainte de a ști ce loc o să primească dânsul în biserică“. — „I-am dat locul prim“. — „Ei acuma sunt sigur, primiți deci zece taleri“ — „Altele, ce-mi vei mai spune?“ — „N'am nimic, ce să vă spun“ zise Tord și ieși.

Earăşi trecură opt ani, când într'o seară se auzi la casa părintelui un sgomot mare. Venise un cârd de oameni şi dintre ei ieşi Tord înainte. Părintele se uită lung şi-l cunoscă. „Ce-i Tord, după cum văd, vii astăzi cu o tovărăşie mare“. — „Am venit, ca să vă rog să-i strigaţi feciorului meu vestirile; o să se căsătorească cu Cara Storlide, fiica lui Gudmund. Ea-tă-l e aici şi dânsul“

— „A-a-a, aceasta-i cea mai avută copilă din sat“.

— „Aşa se vorbeşte“ răspunse ţăranul, dându-şi de pe frunte părul în sus. Preotul stătu un timp, ca şi când ar fi fost cuprins de gânduri; fără să mai spună ceva, scrisă apoi numele în cărţile lui, ear bărbaţii subscriseră. Tord puse pe masă trei taleri.

— „Mie mi se cade numai unul“ zise preotul.

— „Ştiu eu ce aveţi să pretindeţi, dar el e unicul meu copil, şi eu aş vrea toate să meargă bine.“ După această es-plicare preotul luă banii.

„Acuma vii a treia oară la mine pentru fecior“.

„Dar acum am şi gătit cu dânsul“ îi răspunse apoi Tord închise punga, şi sărutind mina părintelui, se duse — iar bărbaţii îl urmau încet.

Patrusprezece zile în urmă tatăl şi cu feciorul pluteau cu barca peste apă la Storlide, ca să pună la cale cele trebuincioase pentru nuntă. „Tată, laiţa de sub mine nu şade bine“ zise feciorul şi se sculă, ca s'o aşeze. Dar în momentul acela se alunecă scândura, de care stetea rezimat; dânsul începu să tremure şi aducând încruciş braţele la umeri, scăose un strigăt de durere şi căzu în apă. „Prinde-te de vâslă“ strigă tatăl său; sări în picioare şi o întinse spre dânsul. Când însă voi feciorul să întindă mâinile spre vâslă, ele înţepeniră de spaimă. „Aşteaptă, aşteaptă“ strigă tatăl şi îndreptă barca spre dânsul, ear Finn se lăsă pe spate, aruncă o privire dureroasă şi...se cufundă.

Tord nu vrea s'o credă, ţinea barca într'un loc, numai în locul unde se cufundase fiul său, ca şi când l'ar fi aşteptat să iasă iarăşi deasupra apei. Câţi-va bulbuci suiră răpede la suprafaţă, apoi alţii, şi alţii, şi la urmă unul mai mare, care ples-

ni...ear-lacul se făcu earăş limpede ca oglinda. Vreme de trei zile şi trei nopţi îl văzură sătenii pe Tord vislind pe locul acela, fără să mânânce sau să doarmă; îşi căuta feciorul. Şi el îl află abia în dimineaţa zilei a treia şi se duse singur acasă.

Din ziua aceea poate că trecuse un an, mai mult nu, când într'o seară de toamnă aude părintele pe cineva bătând la uşă. Preotul deschise uşa, şi pe ea intră un bătrân înalt, uscat şi cu părul cărunt. Părintele se uită lung la el şi abia îl mai putu cunoaşte. Era Tord. »Cam târziu vii« zise preotul stând înaintea lui. »Da, da, e târziu« răspunse Tord şi se așeză pe scaun. Părintele îşi luă şi el un scaun. Şi Tord începu: »Am ceva la mine şi vreau să dăruiesc sermanilor; mi-am pus adecă în gând să întemeiez o fundaţiune pentru sermani, care să poarte numele feciorului meu« zise acesta şi ridicându-se, puse pe masă o sumă de bani, apoi se retrase earăşi spre scaun. Preotul numără banii.

„Aici sunt mulţi bani“ zise mirat preotul.

„E jumătate din averea mea, pe care am vândut-o astăzi“. Multă vreme stătu preotul în tăcere, uimit de această faptă măreaţă; în urmă zise cu o voce domolă:

„Ce vrei să începi acuma?“

— „Ceva mai bun!“ — Şi iarăşi tăcură amândoi, Tord cu ochii pironiţi în pământ, ear preotul cu o privire întrebătoare, îndreptată spre Tord. Părintele întrerupse tăcerea:

„Acuma cred, că feciorul ți-a adus fericirea“.

— „Da, o ştiu aceasta“ urmă Tord, apoi ridică ochii în sus, ear de pe faţă îi alunecară doue boabe de lacrimi...

Trad. I. E. Torouţiu.

Revistă Bisericească.

Congresul Catolicilor din Austria. — Cum a fost primită de Români enciclica Papei despre modernism? — Cum să rostim „Credeul“? — Creşterea religioasă la noi.

— Novembre 1907.

Biserica din Apus dă semne de o viaţă puternică! Cu respect şi admiraţie stăm înaintea unor apariţii, ce vedem de

câțiva ani încoace în Germania, în Austria, chiar și la catolicii din Ungaria! Din soartea tristă a bisericii din Franța vedem, că nu e destul pentru preoțime, a se mărgini numai la administrarea sfintelor taine și a duce o viață închisă, retrasă, fie cât de sfântă: ci e de lipsă a desfășura o activitate socială-culturală pe toate terenele vieții moderne îmbrățoșând cu dragoste desinteresată toate interesele poporului, căci altcum îl perdem din mână!

Catolicii din Germania au fost cei ce mai întâi au venit la idea aceasta și după câțiva ani de muncă, ne dau un adevărat model de viață bisericească și națională. De o vreme încoace se organizează și catolicii din Austria, au început și ei lupta de renaștere, de restaurare, după ce aproape-i înghițise marea jidovimeii și a francmasoneriei. Rezultatele frumoase, la cari au ajuns deja, e semn, că o atare muncă nu e zădarnică, ci își are roadele sale îmbelșugate! Asta se vede mai ales din cele desfășurate și propuse în ultimul Congres catolic, ținut în Viena, în zilele 16—19 Nov. a. c.

În acest congres condus într'o ordine exemplară și, cercetat de o mulțime estraordinară de membri — și-au dat samă catolicii din Austria, de isprăvile lor de până acum și de ce vor să facă de acum înainte întru apărarea legii, neamului și a țării. Bine înțeles, că în fruntea mișcărilor stau oameni de cea mai mare vază în țară, cari nu-și pregetă, a se manifesta pe față creștini catolici și a lupta pentru legea lor! Ori cum să privim lupta aceasta, ea nu e alta, decât o *luptă pentru dreptate!* Dacă majoritatea poporului e catolică pentru ce să nu fie și conducerea atare? Dacă creștinii aceștia susțin școli cu bani scumpi pentru ce să nu stăpânească în acele școli spiritul creștinesc, pentru ce să fie înveninate inimile acestor fii ai mamelor creștine, cu tot felul de idei imorale și destructive, propagate anume de dușmanii creștinătății? De ce să se hrănească poporul creștin dintr'o presă necreștinească, stricată în tot chipul? Pentru ce să nu poată trăi un creștin după legea sa, cum i-se poate aceasta unui jidan? (luptele împotriva căsătoriei creștine). Țărănimea și industrieșii, tinerimea și femeile, pentru ce să se organizeze sub conducerea unor social-democrați, cari n'au nimic sfânt, nici lege, nici națiune nici morală creștină, — și nu sub a unor creștini? E clar deci că cea ce se face aici, e un lucru pe dreptate și mai mult apărare, decât provocare.

De fapt, catolicii din Austria au știut să lucreze deja mult. Au o reuniune puternică pentru apărarea școlilor (Schulverein); au o asociație bine întemeiată pentru sprijinirea presei, care sus-

ține concurența cu presa „liberală“ sau jidovită; au diferitele organizații, în cari se cultivă inimile, se agită idei bune și se lucrează pentru împlinirea tuturor intereselor sociale-culturale ale membrilor săi. Au bărbați în diferite poziții, au partid parlamentar puternic, au membrii reprezentanți chiar și în guvern.

Adverzarii le zic clericali și toată mișcarea de apărare religioasă o numesc clericalism. Clericalism, bigotism, jezuitism... și altele de acestea mi-or resuna poate și mie din partea unor Români, pentru raportul acesta. Un vorbitor al congresului amintit, foarte bine a zugrăvit îndreptățirea acestor acuze. „Să întrebăm pe adverzari — zice el — ce înțeleg sub clericalism? unii zic, că folosirea religiei spre scopuri politice, alții tendința de a supune statul bisericii. În înțelesul prim, dușmanii noștri sunt cei mai clericali! Căci dela social-democrați până la cel din urmă mohican toți au scop politic: răsturnarea religiei noastre. În ce privește definiția a 2-a: pot fi siguri adverzarii, că biserica se mulțamește frumos de ori ce stăpânire asupra statului, căci atunci poporul ar trebui să vadă în fiecare ezeutor de dare un oficial al bisericii. Noi nu vrem alta, decât libertatea bisericii și libertatea convingerii religioase...“

Acestea le anticipez și eu eventualelor obiecțiuni. Ear Românii cu mintea și cu inima la loc, cari știu că biserica este cel din urmă scut al nostru, mă vor înțelege, și vor lua o pildă bună de la cei ce ni-o dau, că să ne organizăm și noi întru a ne apăra legea și prin ea toate comorile morale ale neamului.

*

Cetitorii noștri își aduc aminte, de așanumitul »Syllabus«, apărut încă astăvară. Nu mult după aceea, în luna Septemvrie, Papa Pius X. a edat o enciclopică mare, numită »De modernistarum doctrinis«, în care se ocupă în mod sistematic de curentul nou în biserica catolică, care cu prețul unor anumite concesiuni de credință, gândesc a acorda religia catolică cu spiritul modern-strictat. Enciclica Papei espune filozofia, teologia, istorico-critica, apologetica, teoriile reformiste ale acestor »moderniști«, combătând greșelile și luând anumite dispoziții practice pentru încunjurarea acelorora în viitor. — Aceasta enciclopică a Papei, împreună cu afacerea Schell, cu liga antiindexiană, cu »Syllabus« cel nou și alte momente, au fost în stare să aducă în agitație întreaga presă de azi! Foi, cari nici habar n'au de lucruri bisericești, se ocupă de cele mai noi decrete ale Papei, organe, cari totdeauna sunt împotriva religiei, aduceau știri senzaționale și aprobau învățăturile condamnate, exprimându-și simpatia pentru martiri mai noi ai luminărei; oameni, cari nici »Dunst« n'au de chestii filozofico-teologice (am văzut în o foaie

un prof. pens. de geogr. și statistică între aceia cari) se împuneau de cenzori ai Papei Piu X. în materie de teologie și științe bisericești!

Din partea mea eram curios, ce impresie vor face toate acestea asupra foilor și revistelor noastre românești mai serioase, căci numai acestea se iau în samă. Mult am așteptat și acuma pot spune, că cele mai multe — au tăcut ori s'au exprimat indiferent. Două vreau să amintesc, cari au luat poziție față de mișcările catolice. Una e »*Revista Teologică*« din Sibiu. În nrul ei de Iulie — August a. c. (nu eșise încă enciclica despre modernism) Arhimandritul I. Scriban, care precum se vede, se adapă la isvoarele de științe protestantice în Heidelberg, scrie despre »ultimele agitațiuni din sânul catolicizmului.« Cearcă el să fie obiectiv, blând la ton, totuși se vede influința foii protestante, din care citează, și nu se poate reține, să nu pomenească de dezagregare doctrinală, înădușire, izgoniri, excomunicări, rugări și alte... În sfârșit, destul și numai atâta. alta e »*Revista idealistă*« din București. Ea în nrul de Septembrie se ocupă de enciclica Papei. Spune, că toți credincioșii ori-cărei confesiuni ar aparține, dacă sunt adevărați creștini, pentru cari sf. Scriptură e carte inspirată de D-zeu, vor găsi, că e venită la vreme enciclica (adecă Syllabus) Papei, care protestează în contra tuturor ideilor noi și subverzive. Acestea s'au introdus în catolicism, după ce au făcut mult rău protestantismului și vor face mult rău și ortodoxismului, dacă sfinții mitropoliți și episcopi nu vor veghea să se mențină întreaga doctrină asupra inspirație B.blei. Și recomandă enciclica, pentru că Papa Piu combate în ea cu argumente foarte puternice, ereziile modernștilor...

Ce deosebire! Una revistă teologică, serioasă, pricepută în materie de credință; alta literară profană, din care nu vorbește alta. decât credința și simțul creștinesc! Și totuși: asta din urmă simte cu mult mai creștinesc, decât un teolog și cuvioși arhimandriți!..—

*

Cum să rostim „Credeul”? Cu evlavie, credință, convingere, ar zice cineva. — Nu de aia-i vorbă, zice Gruia în »Tribuna« (nr.ii 6 și 8 Nov. a. c.); e vorbă că Românii uniți cum să zică Credeul lor, cum să-și exprime ceea-ce cred și cum să retacă ceva din credința lor!

Mult agitata chestie cu „Filioque”! În dieceza unită de Orade, nu știm în ce chip, s'a introdus obiceiul general, de a rosti Credeul cu particula „și dela fiul.” Despre obiceiul ăsta scrie d. Gruia, că nu numai e superfluu, dar e și nepermis, căci pri-

cină de sminteală este! În privința asta trebuie să dăm drept dluui Gruia. Cine cunoaște multele „price”, cum zise Samoil Clain, ce au fost în jurul simbolului de credință, nu face ușor schimbări în textul „Credeului” nostru. Și cine o face asta, sau nu cunoaște dezbaterile conciliului florentin, nu cunoaște evoluția bisericilor occidentale și orientale și nu a pătruns în spiritul părinților sinodali, cari au apărat cu atâta însuflețire și îndârjire forma originală a „Credeului”, — sau arată pe omul superb, lipsit de spiritul umilinței, care purcede arbitrar în o chestie așa delicată, punând autoritatea sa mai pe sus, decât a Capilor Bisericești și a ss. Părinți din Sinoade.

Se înțelege nu e vorba aici de persoane, cărora s'ar putea imputa introducerea formei folosite în dieceza Orăzii. Din partea noastră credem, că asta s'a introdus cu încetul, mai mult, pe neobservate până s'o făcut praxă generală. O schimbare, adevărată o revenire la forma originală ar fi înse de dorit.

Cu Pilat »din Pont« e mai greu a isprăvi, căci formula »Pontiu Pilat« e prea latinească. Se poate, ba e foarte verosimil, că Pilat să nu fi fost »din Pont« (părerea asta e alui Teofilact din evul mediu, dela el s'a lătit în biserica greacă), dar atunci numele »Pontius« însemnă: alui Pont. În chipul acesta apoi până vom scoate înaintea poporului pe Pilat »din Pont« și-l vom face »alui Pont«, trebuie vreme.

D-l. Gruia cu cunoștințele-i vaste istorice și limbicte desigur va afla ceva directivă și pentru gr.-or. cari încă tot zic urâta *sabornicească bis.*, crez în loc de cred, iar în Tatăl-nostru adeseori auzim zicând: și ne mântuește de *hicleanul*...

Am dori să ne mântuim odată de tot felul de hicleni!

*

Chiar când în România d. M. Holban constată (»Rev. Idealistă« Aug. 1907), că la »noi românii tinde credința să dispară și chiar forma esternă a religiunii,« — dincoace la Sibiu d. prof. Dr. Crăciunescu face niște constatări atât de triste (»Rev. Teol.« Sept. — Oct. 1907.), încât articolul d-sale ar fi vrednic să preocupe toată suflarea românească.

D-sa vorbește despre stările religioase — sociale la poporul român, cari sunt din ce în ce mai îngrijitoare. Cauza tuturor relelor e *lipsa de creștere religioasă* la noi. Drept dovadă, cât stăm de rău cu catechizația, d-l. autor ne povestește următoarele esperiente. »La începutul lunei lui Octomvrie, am făcut următoarea probă între elevii intrați în cursul prim teologic și prim pedagogic. Teologilor le-am pus următoarele patru întrebări:

1. Cele 10 porunci D-zeești;
2. Tainele legii celei nouă.

3. Poruncile bisericești.

4. Virtuțile teologice.

Am lăsat să le scrie pe hârtie, fiecare independent, sub controla mea. 43 de elevi, au răspuns în modul următor: La prima întrebare au raspuns corect 11; la a doua 20; la a treia —; la a patra 3; teologii toți au maturitate.

Pedagogii a avut să răspundă numai la prima întrebare, și din 42 au răspuns corect 12.

Dintre teologi 44% sunt fii de preoți, 33% fii de economi 17% învățători, oficianți, 6% meseriași. Elementele sunt recrutate dela 12 școli medii... Și din acestia să facem preoți, în toată puterea cuvântului...

Dacă catehizația noastră e așa de slabă în școalele medii, cum va fi ea în școalele populare? Dacă cei ce vin la teologie, simțind în inima lor vocațiune, știu atâta din religie, ce vor ști ceilalți tineri...?

»E timpul suprem, să ne cugetăm serios.«

Asta ne sună și nouă uniților. Căci deși nu m'ași incumeta să zic, că și la noi ar fi așa de neglijată catehizația, (după experiențele comune), totuși între alte rele, cu cari se poate mândri preoțimea noastră palam et publice, mai este și acela al neîmplinirii oficiului de catehet. Plane catehizație gratuită, la o școală străină! Bine ar fi, să ne întoarcem spre căi mai bune, căci altcum nu ducem turma la mântuire, ci la peire, și noi în fruntea ei. —

B.

Valea plângerii, în țara Americii.

— Clipe petrecute între emigrații dela noi. —

Pittsburg, 1907.

Sună clopotul de îngropare. Înaintea bisericii ghemuită pe colină, se pornește convoiul sărac, de jale, Totul e mohorât. Și sicriul de scânduri de pe năsălie, și ceata oamenilor de pe de laturi, cu hainele ponosite, cu capetele plecate. Acest bun sosit întristător mă primește în așezarea muncitorilor nostri din Mc-Keesport.

Nu se află om, care răsfoiește gazetele, să nu fi auzit

încă de oraşul acesta, cel mult după ce numele Pittsburgului, a oraşului de alături cu care se împreună, îi va părea cunoscut. Aceasta e cea mai straşnică aşezare de fer şi de oţal, a lumii. Aici se află turnătoarele de fer nenumărate şi topitoarele de metal ale fabricii Carnegie şi ale trustului de oţal, toate împreună, cea mai monstruoasă îngrămădire industrială.

Patrusprezece mii de coşuri cu gături largi, care de care mai înalt, ţişnesc înspre înaltul văzduhului, în valea dintre Mc.-Keesport şi Pittsburg. Patrusprezece mii de guri varsă fum, vântură, fără încetare, schintei şi funingine.

Impărăţia lui Vulcan din măruntaele pământului nu poate să fie mai neagră, mai afumată, decât acest cuprins, valea Monongahela. Lucrătoarele se înşiră în rânduri încheiate, în desfăşurare îndelungată, ce cuprinde întreagă valea. În toate arde focul, ţişneşte bobotaia, se înflăcărează jarul. Ori încătrău bate ochiul, sfarmă pietrii, întind fier, topesc metale. Din mii şi mii de ateliere se desface val vârtej vuirea pleznitoare a ciocanelor izbite de ileie, forfotirea cazanelor, învălmăşala disharmonică a sunetelor, izvorită din insutitele chipuri ale muncii.

Intocmai, ca şi când nu s'ar petrece lucru omenesc pe acia, ci se desfăşură un potop de foc pârjolitor, pe deasupra împrejurimilor. Vuet durduitor, vâlvătăi orbitoare, jar vrăvuit, fum de te ameteşte, aburi ce îneacă, — iată, ce te învăluie în cuprinsurile acestea. Iar, de deasupra, te cerne întruna funingine, cenuşe, schintei, par'că un vulcan improşcător de lavă ar produce această învălmăşală caotică şi nu mâni omenesci. Lumea întunecată a lui Pluto, iadul, valea plângerii, e această vale din lungul Monongahelii. Inchipuirea lui Dante doar, dacă a izbutit se plăzmuiască un iad aşa de îngrozitor, ca această vale şi poate celor rătăciţi pe acestea plaiuri mai potrivit i-s'ar putea pune această zicală cobitoare: *Lasciate ogni speranza voi che'ntrate.**

În văzduhul încărcat de sfară, trece ostenit, răzbate cu greu, glasul clopotului, iar convoiul de jale, purcede încet, spre

* Lăsaţi ori ce nădejde, voi cari intraţi.

lăcașul celor duși. Jos, în lungul văii, se lămurește pe încetul toată așezarea, strașnica și cernita îngrămădire de ateliere: Pittsburg, Homestead, Bradock, Duguesne și Mc-Keesportul, se înșiră în chip de lanț nesfârșit, indesar, închiegându-se pe deplin. Impesia uriașei colonii de fabrici, nu-i impozantă, ci înspăimântătoare, nu-ți trezește simpatie, ci groază. După vorba americanilor Pittsburgul e însuși — iadul căscat.

Și locul acesta de groază, pe noi ne interesează mai de aproape. Aici se înstrăinează an de an miile alor noștri. Pe acestea meleaguri de jale așteaptă să le înflorească norocul și în iadul acesta se prăpădesc ca vai de ei. Acela, pe care îl îngropăm astăzi, este cea mai proaspătă victimă. Ieri, încă era în fabrică, lucra se trudea, nădăjduia. A pleznit o verigă la un lanț dela o mașinerie și — s'a prăpădit. Astăzi, încă, el e cel din urmă în șirul celor duși, dar mâne, va fi altul. Căci această babilonie trebuie să-și aibă zilnic jertfa de cap de om, întocmai ca pe vremuri idolul din Mexico. Nu trece ceas fără pacoste mai mare sau mai mică și nu trece zi fără nenorocire cu moarte de om. Dar ce înseamnă un om schilăvit în atâta putere de oameni? Ce înseamnă perirea unui om, când în locul lui se pun bucuroși alți zece. Acolo, înaintea porților fabricii stau îngrămădiți, cei sosiți de curând. Iar mai departe, pe țărnul mării curge zi de zi marfă nouă, miile înstrăinaților, miile sclavilor moderni.

Căsi sărăcioase, de scânduri, bordeie afumate horn, nevoiașe, adevărate grajduri, împrejmuesc de doauă părți calea ce duce la cîmisterul comun. Ci au rupt o palmă de loc, anume pe seama morților noștri. Au încins cu gard o colină din apropiere, spre scopul acesta. Pe noul răposat, petrecut abia de câțiva tovarăși de muncă înspre calea vecinicii, îl așteaptă groapa nouă, alături de un mormânt cu glij, proaspete, abia de câteva ceasuri. Ai lui sunt acasă, în țară, departe. Nevasta ui, poate, nici nu știe, că-i văduvă. Nici copii lui nu simțesc încă, că — au rămas pe drumuri. Vuetul rătăcit dinspre fabrici fac cântarea de prohod a diacului și mai sfășietoare apoi forfotirea cazanelor, huetul uzinelor, hurducatul maișnilor, cari ca

şi o orchestră barbară, ameninţătoare acompaniază troparul mai de pe urmă al cântăreţului.

Intr'acea soarele asfinteşte, dar — întunerecul întârzie, Pacea asfinţitului aici, e necunoscută, presărarea umbrei aici nu aduce pace, odihnă. Focul nu încetează de a arde, baroa-sele de-a izbi, ploaia de schintei e mai înfricoşată: munca, truda, dăinueşte fără încetare. In iadul dela Monongahela nu-i Duminecă, nu ţin sărbătoare.

Mulţimea osândită la robia muncii şi a trudei soboteşte intruna. N'are zi, n'are noapte. Ziua se întunecă de norii, de fum şi de funingine. Iar noaptea o străfulgeră limbile de foc, cari vecinic sbucnesc.

E ca neputinţă să zugrăvesti Pittsburgul, aşa cum este el cu adevărat. Nici nu ai început bine, ūi-ai şi mântuit cu cuvintele — cu cuvintele, cari se tălmăcescă jalea groaza... Aici totul e negru. Negru-s clădirile, negre uliţele, negrii oame-nii. Negru-i văzduhul şi întreg cuprinsul. Patrusprezece mii de coşuri zi şi noapte varsă zgura cuptoarelor în chip de fum, funingine, jărat, tăciune şi ploaie de schintel, cari, fireşte, nimicesc ori ce verdeaţă, iarbă, frunză, floare.

In preajma topitoarelor e o putoare ca de hoit şi năduf ca în iad. Aici trupul şi plămânile omului abia dovedesc câteva minute. Muncitorii tot la zece minute se schimbă, dar şi timpul acesta, ce se pare de altminterlea foarte scurt, încă ajunge ca să-i istovească cu totul: să le stoarcă sudorile celea mai crunte şi să le atace pentru totdeauna plumânile, toate gazurile şi materiile otrăvitoare.

Nu-i pentru om pământean munca aceasta. Oamenii din partea locului nici nu se încumătă la așa ceva. Singur ai noștrii, siliți de nevoi î-și agonisesc în chipul acesta, desnă-dăjduit, pânea lor amară. Când sosește pentru întâiași dată pe pământul Americii, sn simte cu totul înstrăinat, nu se găsește nîme care să-i deie cea mai mică povață. Firește, că ai noștrii veniți aici în munți s'au câmpiile țării noastre, mai întâi de toate, caută lucru. Necunoscând limba și obiceiurile din partea locului, el ajunge un adevărat robotăș, un *culi*, al trustului tiran. Ba, se poate zice, că soartea alor noștrii e mai

tristă, decât a robataşului chinez, care, isteţ dela fire, învaţă curând orice limbă şi e în stare să poarte şi altfelu de meş-teşug, îndeosebi să se îndeletnicească cu negoţ. Decât la ai noştrii, îi este neasămănat mai bine şi celui din urmă harap, care nu se leagă, decât de lucruri mai uşoare. Se bagă chel-ner, lacheu, împiegat la drumurile de fer, dar altceva nu. Ai noştrii însă nu aleg. Fără nici un cuvânt, se apucă de astfelu de lucruri, de cari se feresc nu numai americanii, ci şi chinezii şi harapii.

Şi aceasta e tot ce poate fi mai dureros. O plimbare prin fabricile Pittsburgului ne încredinţează pe deplin, despre adevărul acesta. Pretutindenea munca cea mai grea o săvârşesc ai noştrii. Cutrierând singuraticile aşezări poţi vedea, că unde-i căldura mai nesuferită, focul mai dogoritor, fumul mai năbuşitor, acolo dearândul robotesc numai braţele harnice alor noştrii. Ca şi când ei nu ar fi osândiţi la altceva decât, ca să umple cu bănat sacii fără fund ai jenkiilor americani, prin sudoarea lor, prin sângele şi viaţa lor.

Lucrul cel mai trist, covârşitor de trist, este nesocotirea vieţii omului. În împărăţia aceasta a muncii nu e nimica fără preţ, nimica, ce nu s'ar cumpăra sau vinde pe bani. Toate au preţ, numai viaţa omului — nu! Crierii se sfarmă şi trudesec întruna cum ar putea lua dobânda a toate nimicurile, dar de vieţile celor mulţi — nici habar. Pentrucă de acestea, au berechet. În locul unuia, mort, s'au schilăvit, se îmbulzesc alţi zece, căci doar vapoarele mereu aduc tot alţii şi alţii din învecinata Europă.

Starea aceasta de lucruri, te îngrozeşte. Cu adevărat, tot așa de îngrozitoare e starea asta, ca înainte de ştergerea sclă-viei. Ba, se poate zice, chiar mai tristă, mai dureroasă. Sclavagiul alb, care, aici e adevărat sistem, e mai nenorocit, mai vitreg ca cel de pe vremuri, cel negru. Adevărat, robii aceştia din fabricile Pittsburgului pot aduna mai multe parale, dar şi trebuie să cheltuiască mai mult. Şi în vremece iobagiul de odată îşi petrecea viaţa sub ceriul liber, în lumina soarelui şi în aer curat, robii fabricelor din Pittsburg se sbat mai cumplit ca în temniţele întunecoase. Apa şi focul, alburii şi fumul îi

invăluie neîncetat. Zi de zi, săptămână de săptămână, nu văd altceva, decât fer topit și oțal bătut.

Adecă, mai văd și altceva: nenorocirile, primejdiile grozave, dese, ale tovarășilor. Pentrucă molochul fabricelor zi de i-și cere jertfele. Uneori capătă chiar mai multe decât trebuie, când vreo explozie mai mare dă din greu de lucru morții, care pustiește cumplit șirurile muncitorilor. Dacă s'ar întâmpla ca un statistician să ție seamă de nenorocirile petrecute an de an, ar ajunge la un număr neînchipuit de mare. Iar, apoi, dacă dimpotrivă ar cerca, pe cumcă, ce felii de măsuri se iau să: e înăturarea primejdiilor, ar trăbul să vadă, cu întristare, că — nici un feliu. Cea mai luminoasă dovadă pentru aceasta este că numărul nefericiților, în loc să scadă, crește înt-una.

Iată întâmplarea asta, ce urmează, mi-a povestit-o un om din țara noastră, muncitor în Pittsburg. Un lucrător trebuia să pună iarăș în mișcare o mașină învechită, stricată. Omul însărcinat cu treaba, a îndrăznit să facă observarea, că încheieturile mașinei sunt ruginite și nenorocirea va urma de sigur. Și uite, cum a răspuns conducătorul tehnic:

— *»Mai aduc ele corăbiile cu emigranți, destui lucrători!«*

Și într'adevăr, lipsa muncitorilor noi s'a simțit încurând. La o săptămână după această schimbare de vorbe, cazanul ruginit a explodat și a făcut groaznică pustiire între muncitorii din jur.

Repețirea statornică a nenorociților și totala nepăsare, cu care conducătorii fabricelor privesc pustiirea zilnică a lucrătorilor lor, ne scoate fără voie întrebarea: care-i tălmăcirea acestui indiferentism neomenos? Răspunsul numal acesta poate fi: Nepăsarea conducătorilor vine din împrejurarea, că în fața porților fabricii se adună cu mult mai mulți lucrători, decât este lipsă în cuprinsul fabricii. Iar prin partea locului, toate se fac cu socoteală. Numai una, se întrebă: cum e mai lesne, adecă: ce-i mai cu folos? Cu mult mai multe cheltueli se vin cu străformarea fabricilor, cu așezarea întocmirilor pentru siguranța muncitorilor, cu îndeplinirea rânduelilor pentru păstrarea sănătății, — decât cu despăgubirea în bani a celor nefericiți. Aleg așadară celea mai puțin costisitoare și toate ră-

mân în fiinţa lor cea veche. Folosesc şi pe mai departe maşinile învechite, în loc să-şi câştige altele nouă. Rămân şi pe mai departe cu întocmirile lor primejdioase, pentru că doar schimbarea sau străformarea lor ar face mai mult, ca creîţarii de cap, ce trebuie să plătească familiei celui omorît.

În vremea din urmă au iscodit o lege a nenorocirilor dar nu-i mulţămitoare. Prin legea cea nouă nu numai, că se scăreşte preţul despăgubirilor întâmplatoare, ci se spune pe şleau şi aceea, că pentru nenorocitul, acărui familie nu-i în America, nu se dă nici o despăgubire. Lucru invederat, că rânduiala asta s'a făcut împotriva emigraţilor. 50% din muncitorii, cari lucră prin fabrici şi-au lăsat familia departe, în ţara lor, şi de s'ar întâmpla, ca muncitorul să se nefericească: ori să moară, atunci femeia lui şi copiii lui rămân pe drumuri. Legea aceasta este cea mai nedreaptă şi mai nemiloasă, ce a putut să croiască, vre-o ţară, cândva. Cu mult mai nemilostivă şi mai nedreaptă este însă acolo, unde banul, averea, prisoseşte mai mult şi unde, ceas de ceas îngrămădesc comori peste comori. Şi tocmai aceasta este caracteristica cea mai surprinzătoare, ce ne bate la ochi în această împărăţie a dolarilor. Nepăsarea aceea, dispreţul acela formal, al bogatului faţă de cel sărac. S'ar putea crede, că în o ţară democratică, unde toţi cei mai mari au ieşit din gloată şi s'au înălţat în praguri mai ridicate, — acolo muncitorul va fi învăluit de simţiri mai calde, sau, dacă în mijlocul frământării luptei băneşti numai poate fi vorbă despre simţire, cel puţin conştiinţa datorinţei, va îndemna la o tractare mai omenească. Esperienţa iară dovedeşte contrarul. Şi încă, tocmai contrarul — presupunerii. Chiar acela-i mai nepăsător faţă de cel sărac, năcăjit şi părăsit de toţi, — care, el însuşi a trecut prin apele sărăciei, a năcazului şi a lipsei de sprigin. Şi așa sunt în America cea mai mare parte a acelorora, cari pot da de lucru. Nepăsarea şi neîndurarea acestora este: inspăimântătoare.

Traiu ori şi cărui muncitor, aibă el ori cã măiestrie, sau plată ori cât de mare e pe o formă de amar în acest iad vecinic zgomotos, afumător şi plin de vuiet. Cea mai grea este însă, starea lucrătorilor noştri. Ei au plata cea mai de nimica

și împlinesc munca cea mai grea și mai cu primejdie. Li pun mai ales la roabe, telegi grele, sau focari, ori li pun pe lângă metalele topite. Așadară, ei sunt acolo, unde căldura li mai nădușitoare și primejdia mai aproape. Nici nu-i mirare dacă zi de zi li rărește, vre-o nenorocire mai mare sau mai mică.

Iar plata, care ar trebui să răsplătească o încercare așa de mare, de multe ori e numai 1 dolar și 75 centime. Nici nu îți vine să crezi, că s'ar mai afla oameni, cari să-și primejduiască chiar și viața pentru pomana asta, care abia se poate numi simbrie.

Socotind în bani de ai noștri, 1 dolar 75 centime, e o sumă mărișoară (5 cor. 75 fil.) Dar iarăși socotind că în Pittsburg e foarte scumpă locuința, îmbrăcămintea și ori ce alt lucru trebuincios, câștigul acesta nu însemnează mai mult, ca două-trei coroane. În chipul acesta, cu anevoie va putea trăi muncitorul din acest câștig neînsemnat, cu atât mai puțin, să-și mai adune părăluțe albe pentru zile negre. Dar, realitatea iar ne dă de luminciună. ~~UNU poți trăi din banii aceia,~~ dar poți să-i aduni, căci muncitorii aici nu trăiesc pe cum să trăiește, ci — numai vegetează de azi pe mâne. Cei mai mulți nu mai au nici casă și de aceea se poate închipui, nu mai au, nici gânduri, nici nădejdi. N'au familie, n'au dorinți, dar în schimb au nici datorință, din pricina că nu-s membrii — ai societății.

Intocmai ca Chinezul nevoiaș, în Africa de miază zi sau pe vetrele pustii ale Vacifului, — așa trăesc muncitorii noștri în cociobele celor cari le dau mâncarea. Câți încap, atâția îndesă în câte-o bujdulă. Cei mai mulți însă, nici nu locuesc în odăi ci în cămeri s'au în șoproane neisprăvite. De astfel locuință, aici nu însemnă alta, fără în colea, un loc acoperit unde să te poți adăposti de vitregia vremurilor. Rândueli, paturi; în acestea năcazuri — nici vorbă. Incvartirații dorm pe lăiți de lemn, înghesuiți, unul peste altul. În acestea bordeie puturoase, înădușitoare, nu este nici comoditate, nici curățenie, nici aer, nici lumină. Aproape să nu poți pricepe, cum nu se prăpădesc cu grămada, cei ce locuesc. Adevărat însă, că fe-

liurite boale decimează spornic pe locuitorii muncitori, printre cari se sălășluiesc celea mai cumplite epidemii.

Nici chipul nutremântului, nu e mai presus, sau poate e mai prejos, decât starea cu locuințele. Atâta e lucru știut, că în preajma Pittsburgului lucrătorul poate mânca mult. Că și mănâncă. Și încă multă carne chiar și de trei ori pe zi. Și tocmai în această inbelșugare inchipuită, zace pricina răutății nutremântului. Atâta putere de carne e nesănătoasă; stricată nouă din zece părți. Șcandalurile ce au trecut peste capul trustului de carne, nu de mult, sunt o dovadă destul de luminoasă. Carnea multă și rea, așadară indoit stricăcioasă, mai aduce un alt năcaz păgubitor, că lucrătorii cheltuesc puțin nutremânt din făinuri și plante.

Muncind îi primejduit, casă și masă n'are, zilele de peste săptămână i-s amare omului nostru dela Pittsburg. Ce Dumineci și Sărbători poate să aibă? De vreo distracție sau petrecere cinstită nu poate fi nici vorbă. Ai noștrii necunoscând limba de pe-aici, nu pot lua parte nici în societate, nici la teatru nu se poate duce. Și omul cel mai treaz și mai cu minte încă e nevoit să bea sau se joace jocuri păguitoare. Crișme sunt, firește, la tot pasul. Au firme care de care mai ispititoare. Înțeles, că ai noștrii și aici au crișmele lor. Astfelui: una vinde beutură otrăvitoare sub numele cutare, cunoscut de pe acasă, iar cealaltă așisdere te momeste cu alt nume numai puțin atragător. Se găsesc apoi și oameni deacea cari vreau să trezească aici în Pittsburg, amintiri din țara îndepărtată și-și botează crișmele ca pe-acasă, de pildă, »Crișma din deal,« »Crișma dela movile«.

Beutura și jocul cărților apoi i-și fac isprăvile. Sermanii noștri muncitori — decât mintrelea cu toții harnici și cinstiți — nu pot dovedi ispitele. Dar să nu-i osândim pentru aceasta. Căci toate împrejurările, ba chiar viața însași ce-o duc acolo, îi împinge în vâltoarea patimilor: beției și a jocului de cărți

Pittsburgul și împrejurimile lui celea arse și de-a pururea întunecate de fum e numit chiar din partea Americanilor *la-dul cel groaznic*, — *Hades with all its horrors, aud all-its sins* — Adevărat, prea adevărat. Pentrucă nu numai focul care arde

În veci, nu numai fumul care în toată bună vremee întuneacă cuprinsul, ci și munca ace cumplită și pânelă acea amară, câștigată cu atâta trudă, încă îți amintește iadul și chinurile lui Sermani nenorociți! În orbia lor nu văd alt ceva decât banul, ispititorul ban și în nădejdea, că aieveau îl vor dobândi își jertfesc singura comoară adevărată: viața.

* * *

(După contele P. Vay.)

Hârtii vechi.

Omul nici n'ar crede, că în afară de biserică se mai pot găsi — și mai ales la noi în ardeal — și la oameni privați lucruri nu fără de oarecare însemnătate. Astfel într'o călătorie, ce-am făcut astăvară, am avut și eu fericitul prilej, ca să descopăr într'o comună *) din preajma Devei, la un bătrân dascăl, Radu cu numele, retras acum de mult la penzie, care azi-mâne plinește al 70-lea an al vieții sale și care acum în vârsta înaintată. În care se află are tragerea de inimă să se îndeletnicească cu cioplirea și văpsirea crucilor, lucruri nu fără de oarecare interes. Astfel intrând în atelierul bătrânului, care este o smerită încăpere aciuită în grădină aproape de casă, l'am găsit pe bătrân în lucru. Pe polițele bogat colbuite ale acestui smerit atelier am dat de niște arme vechi din 1848: o sabie, o teacă de »panganet« adecă baionet, dar numai teaca, căci baionetul a perit; apoi într'un unghet niște glonțuri de tun și de pușcă tot din 48 și alte scule vechi, cari, oricum, e păcat să le lăsăm așa. Iar în casă pe un vârf de dulap o sumă de cărți vechi românești, unele și nemțești, din întâia jumătate a veacului trecut, pe cari septuagenarul dascăl le-a moștenit dela tatăl seu: popa Radu, care a fost pe vremuri preotul comunii. Printre aceste cărți vechi am aflat și un caietaș de format mic octav, destul de bine păstrat în păreții lui vârtoși, cu poezii sau „verșuri“ — cum se zice în caietaș — scrise de însuși popa Radu. Este aceasta, precum se vede, ceva rar și destul de neobișnuit la noi: un preot dela sate cărturar așa de mare, care nu numai și-a întemeiat, de bună seamă nu fără de oare cari jertfe, o bibliotecă pentru folosul și desăvârșirea sufletului său, ci a mai avut răgaz să se îndeletnicească și cu scrisul. Și pe ce vreme? Pe vremea Beldimanilor, a Conachilor și a

*) Nevoieși.

Văcăreştilor. — De aceea gândim, că nu e lucru rău, să facem cunoscut cititorilor noştri scrisul acestui popă cârturar de pe vremuri, cuprins în caietaşul mai sus pomenit. Ținem însă ca mai întâi să ne întrebăm — și credem nu fără de oarecare dreptate — dacă n'ar fi mai bine, ca toate vechiturile de preț aflătoare la numitul dascăl, să se ducă spre o mai bună păstrare în Muzeul vreunuia din instituttele noastre culturale? De ce n'ar face o aceasta Asociația de pildă?

Revenind acum la caietaşul nostru cu „verşurile“, să spunem ce cuprinde!

În general putem zice, că e de un colorit pronunțat religios — dovadă: că de fapt scriitorul acelor „verşuri“ a fost popa Radu — ceea ce se vedește foarte limpede din însușirea „verşurilor“ ce urmează:

Un „Verş despre Adam“, care povestește căderea prin păcat a protopărinților neamului omenesc și izgonirea lor din paradis; un verş al Arhanghelilor, care se pare c'a fost merit să se cânte în biserică sau și la privați în ziua Arhanghelilor Mihail și Gavril; o cuvioasă „Cântare la nașterea Domnului“; o veche colindă cu refrenul frumos: „holer Doamne“; poveștiri în versuri a minunilor Domnului nostru Isus Hristos, ca de pildă: a sporirii pânilor și peștilor, care pare c'ar fi fost făcută pentru ca să se cânte la pomeni, feștanii, nunți s'au alte conveniri țărănești; a învierii lui Lazar din Morți; un verş la Dumineca Floriilor, numit foarte frumos: „Verşul stâlpilor“ și după el un „Verş la Paști“; urmează apoi vre-o șapte-opt „Verşuri la Oamenii Morți“, adevă „bocete“, — un verş despre judecata din urmă și chiar la capăt, reprodus îndeobște cunoscutul:

„La apa (r.u la râul) Vavilonului
Jelind țara Domnului“... etc... etc...

În afară de acestea se mai găsesc însă și alte „verşuri“ decât cele de cuprins religios, cari tocmai pentru aceea, în în opoziție cu acestea, pot fi numite lumești.

Șirul acestor „verşuri“ lumești îl deschide o poezie — ar vrea să fie o odă — care cântă mult slăvita cultură. E interesantă această poezie nu numai pentru obiectul ce-l cântă, ci, și mai ales, pentru că și ca formă difere de celealalte, întru cât nu e scrisă în forma poeziilor populare, ci în strofe de câte patru rânduri (de tot sunt opt) și pentru că poezia din chestie se pare a fi propria creație, primitivă, ce e drept și foarte stângace a popii Radu; — de aceea credem, că vom reveni de altă dată la ea cercându-i rostul.

După aceasta urmează apoi alta, vre-o şapte „versuri“, din cari însă aproape din toate răsufă o adâncă şi netălmăduită durere. Astfel este „versul“: „Când eram mai tinerel“, care desvăluie toată durerea bătrâneţelor neputincioase; astfel „Versul străinătăţii“, care cuprinde frânturi din frumosul cântec popular, ce şi astăzi mai trăieşte:

Vai mâncatu-s de duşmani“, etc... etc...; tot aşa şi faimoasa: „Pasere galbină'n cioc“, care aici se prezintă, credem, în forma ei cea mai veche; aşişderea „Versul turturelii“ o variantă a cunoscutei poezii alui Ienăchiţă Văcărescu, şi celealalte.

O singură „Cântare de veselie“ — romanţa: „Pom, pom, pom eram eu pom“ — s'a rătăcit printre atâtea cântări de jale.

De astă dată ne facem o deosebită plăcere împărtăşind cititorilor „versu.“ ce urmează:

„Taci, taci, taci inima mea,
Rabdă şi nu mă durea,*
Că nu-i trăi cât lumea,
Ci vei trece ca floarea.
Şi-i trăi o zi ori două
Şi te-i topi ca o rouă.
Aşa-i omeneasca soarte
Din zi în zi trece foarte.
— Taci inimă, nu ofta,
Nu-mi amări viaţa,
Nu te zbate aşa tare,
Ca corabia pe mare.

Lasă viforul de-o parte
Şi la liman te abate

*

Inima tare măntreabă
Ce mi-e faţa tristă, sl'abă?...
— Tristă, slabă voi tot fi,
Ce-am pierdut, n'oi mai găsi:
C'am pierdut un mare bine,
Aş trăi şi n'am cu cine,
Că cu cine am trăit,
Ca iarba s'o veştezit.

Neagu Cârstea.

*) Cu refrenul: »Trandafir frumos«.

„Răvaşul“ în 1908.

Pentru anul viitor »Răvaşul«, graţie numeroasei *garde de colaboratori*, ce şi-a câştigat prin singură frumşeţa ideilor creştine, ce le susţine în viaţa noastră culturală, va apărea în *format mai mare*, şi *regulat*, de 2 ori pe lună, la 1 şi 15-a fiecărei luni.

Luând formatul mai lat, ce-l au »Sămănătorul« şi »Convorbirile Literare«, »Răvaşul« va da numeri de câte 2 coale (32 pag.) având în fiecare număr: articoli de directivă culturală şi literară, studii

istorice, literare, schițe, povestiri, poezii, originale și traduceri, și bogate informațiuni din întreg domeniul vieții culturale a neamului românesc.

Remânând consecvent credelui seu cultural, regenerarea noastră prin ideile creștine, veșnic noue și înviorătoare, se va nisui a se feri tot mai mult de arena pasiunilor politice de zi, și va stăruii tot mai devotat pe lângă chestiunile de viață, așa numite perpetue, dela cari atârână și viitorul nostru ca popor.

Prețul abonamentului, cu toate îmbunătățirile și în ciuda scumpirei generale pe întreagă linia, va rămânea tot cel vechiu, (6 coroane pe an; în Tară, 8 coroane în străinătate) cu o singură deosebire:

Revista se va trimite exclusiv numai celor ce trimit **abonamentul înainte**, ca să evităm pe viitor chiar și posibilitatea unor restanțe. Rugăm, deci pe toți cetitorii noștri, cari au avut ocazie a judeca obiectiv lucrarea noastră culturală, absolut desinteresată și impersonală, și o pot aprecia și din acest număr — să trimită la timp și înainte prețul abonamentului, pe anul întreg.

Celor cari trimit abonamentul pe un an înainte le oferim și un **favor special** de mare preț, despre care vom vorbi amănunțit în numărul viitor.

* * *

La nrul procsim, care va fi ultimul pe anul 1907, vom da și lista articolilor publicați, ca cei ce colectează revista și o compactează, să o aibă complet.

Table de compactat, frumos lucrate în pânză, se vor căpăta la noi pentru *1 coroană plus porto 20 fil.*

— Ovservăm pentru colectorii, că nrul 34 nu există, ca nr. separat; deci nu-i lipsește nimerui. Observe numai numerotarea paginilor și se va încredința fiecine.

Crestături.

— Un moment de înălţătoare armonie între creştinătatea din Răsărit şi din Apus este serbarea de aniversare întru pomenirea celui dintru Sfinţi părintelui nostru, mare Ierarch Ioan Chrisostom, archiepiscopul Constantinopolei. Se ştie că la Roma se pregătesc mari serbări din acest prilej fericit al aniversarului de 1500 ani dela moartea unuia dintre cei trei Sfinţi Ierarchi, cari au făcut epoca de aur a bisericei creştine din Răsărit, şi cari şi la noi Români sunt în mare şi cuvenită cinste. Dacă după desbinarea fără rost — deşi esplicabilă — isvorâtă din îngâmfarea grecilor şi din interesele personale ale unui ambiţios fiu al Panarului, desbinare pe care noi Români, trebuie să o deplângem mai mult, pentru că am plătit-o mai scump, în dauna ireparabilă a culturii noastre prin veacuri; dacă după atâtea hărţueli urâte între creştinii acestor două zone de civilizaţie, pe când trebuiau să se înfrăţească mai mult pentru a împedea puterea islamismului, ce a năpădit ca o pacoste, şi ca o pedeapsă, peste răsărit, dacă acum în fine, după 1500 ani, se întâlnesc earăşi aceleşi tabere întru cinstirea unui bărbat sfânt, erou prin puterea cu care a adâncit şi înălţat învăţăturile creştine, şi care n'a cunoscut în viaţă urâciunea acestei desbinări, deşi a murit martir al atâtor urâciuni ale oamenilor, în mijlocul căror a trăit luminând, — că adevărul supăra şi atunci, ca şi acum —

inima fie cărui creştin trebuie să se umplă de bucurie şi de nădejde. Trebuie să avem, şi după semnele vremii putem avea bună nădejde, că epoca sfântului Ioan Gură-de-Aur, în care ascultarea evanghelică de un cap suprem era vie, şi frăţietatea nu era rănită de rivalitatea patriarhului Romei-nouă, faţă de autoritatea celui a Romei-vechi — eară-şi va veni, şi earăşi creştinătatea se va înălţa puternică şi neclintită faţă cu multele atacuri ale şi mai multilor duşmani ai ei.

Noi Români, cari avem simţ pentru obiceiurile Răsăritului, şi avem pricepere şi pentru viaţa Apusului, cari nu suntem pismuitori Ţărigradului şi iubim şi Roma cea veche, în care vedem puterea organizată a autorităţii bisericeşti, — de care mai ales are lipsă creştinătatea, dacă e să-şi facă menirea până la sfârşit, noi trebuie nu numai să nădăjduim rentoarcearea acestei epoce de aur a frăţietăţii ascultătoare şi iubitoare, ci să şi lucrăm pentru ea. Pare că suntem anume meniţi pentru aceasta; pare, că anume ne-a făcut D-zeu punte de aur între aceste două civilizaţii, crescute pe aceeaşi trupină, în două direcţiuni spre Răsărit, şi spre Apus.

Aceste idei ni-le inspiră atitudinea demnă şi serioasă, ce o vedem din prilejul aniversarului aşa de rar, în presa noastră bisericească, fără deosebire de confesiune.

»Biserica ortodoxă Română« din Bucureşti, foaia oficială a bisericei din România, înregistrează cu vădită mulţămire pregătirile ce se fac în Roma pentru pomenirea marelui

luceafăr sfânt al Răsăritului, spunând cum însuși Papa cu toți Cardinalii sei va presida serbările. »Unirea« din Blaj, ca și »Telegraful« din Sibiu, ca și »Foia diecesană« din Caransebeș, întonează cuvântări sorbătorești din acest prilej. Ba »Candela« din Cernăuți, organul archidiecesei din Bucovina, înregistrând pregătirile ce se fac »în mai multe părți ale bisericii creștine« arată o vădită durere, că »autoritatea noastră bisericească n'a făcut nici un pas în scopul acesta.« — Chiar și »Convorbiri Literare« revista cea mai de autoritate din România, pomenește frumos de aniversarea morții »celui mai mare orator și scriitor bisericesc al antichității clasice a creștinismului« și relevază că »Biserica romano-catolică s'a gândit să serbeze cât mai demn jubileul de un mileniu și jumătate al acestui renumit părinte bisericesc din timpul, când biserică era u.r.a«. Spune, că în Apus s'au scris din acest prilej numeroase broșuri, studii, articole de reviste; și zice că »o demnă manifestare (pentru Români) ar fi fost publicarea unui studiu temeinic asupra lui Ioan Chrisostom, sau măcar traducerea operelor lui în românește«. Din partea »Convorbirilor Literare« aceste câteva rînduri le prețuim mult și îi fac multă cinste, dar preste tot înfînirea feliuritelor direcțiuni pe un teren comun așa de cinstit e un moment înălțător

Ce frumos, ce creștinesc lucru ar fi, dacă măcar foile bisericești ar rămănea totdeauna la înălțimea aceasta a frățietății evanghelice și

românești, ori de câte-ori tratează chestiunile divergente între Apus și Răsărit, între cei ce privesc spre Roma-veche, nouă și azi, și între cei ce privesc spre Roma cea nouă a Răsăritului vechiu. Sfântul Ioan gură-de-aur, facă și prin aceasta serbare a sa, ca numai cu gură de aur să se mai rostească ori cine despre aceste chestiuni.

— Incepe a se zori...? »Bis. și Școala« din Arad (nr. 46) are un prim articol: »Temeliile lipsesc«, din care ținem a ficsa următoarele: »Viața noastră culturală, în manifestarea sa, prezintă peste tot imperfecțiuni și multe neajunsuri.

Fenomenele de progres sunt sporadice, trecătoare, ca focul de paie, în cele mai multe cazuri; căci nu este întemeiată pe baze solide ori nu este susținută, dar mai ales nu prea este înțeleasă, situația precară a noastră, sub raportul indicat, ori mai corect, nu e îndeajuns apreciată, nici o inițiativă cu caracter de seriozitate și temeinicie.

Par'că ar fi un sbor de fluturi, de pe floare pe floare, ori o fluctuație de valuri schimbăcioase, ori ce tentativă de premenire sănătoasă, în raport cu mediul și condițiile ce s'ar oferi, progresului nostru cultural.

Superficialitatea, atât în aprecierea din partea opiniei publice cât și din partea forurilor cu oarecare îndreptățire de a reprezenta interese mari, culturale, naționale, ori generale omenești chiar, pare a fi caracteristică, și e lipsită de înțelegerea cerințelor vremii, de nevoia de adaptare cerințelor vremii și de progres, — ci continuă a stă în

piroteala tradiţionalei petrificări de forme.

Şi dacă aceasta este impresia generală, unde este a se căuta originea râului, — în ce priveşte parţea energiei proprii, specifice, în manifestarea culturală?

Baza neajunsurilor este a se căuta în lipsă temeliei culturale, în vicioasa şi tradiţionala jertfire a fondului, formei; în mascarea prin paradă, a realităţii, şi în consecinţă în prevenirea, deci nesocotirea întronării validităţii realei puteri faţă cu forţa imaginativă, plăzmută prin meşteşugite aparenţe, ce pregătesc neajunsurile noastre sub raportul cultural, formând bazele culturii dezastre şi pe alte terene ale vieţii publice.

Căci unde nu-i lumină, în întunecare deci, prin ce poţi deosebi drumul neted, de gropi?»

— **Adunarea Societăţii pentru Fond de teatru român**, ținută Duminică şi Luni, 17—18 Nov. n. s'a distins ca şi altădată, dacă nu prin vâlva obicinuită la adunările »Asociaţiunii«, apoi prin câte-va momente culturale îmbucurătoare, ca şi cari »Asociaţiunea« în estan cel puţin n'a arătat. Astfel s'a constatat, că fondul pentru teatru român a crescut la suma respectabilă de 400,000 cor. — pe când Asociaţiunea raporta la Bistriţa, că nu poate să-şi echilibreze bugetul conform statutelor. Chiar şi în Cohalm Societatea teatrală a încasat aproape 1500 cor. pe când spesele ei de regie anuală sunt modeste. Dar adunarea din estan a avut şi alte momente îmbucurătoare. Întăiu ne a descoperit un nou centru cultural,

care nu figura în lexiconul nescris al centrelor româneşti: *Cohalmul*. Nu cunoaştem acest târguşor, şi nici raportorii ziarelor nu prea țin să-l descrie. Vedem înse, că el s'a înscris cu cinste în şirul frunţaşelor oraşe, cari adăpostesc după vremuri adunările noastre culturale, şi s'a impus ca o nouă cucerire a culturii noastre. După cât putem afla avem în Cohalm cam 1200 suflete de Români, împărţiţi în 2 confesiuni, dar toţi uniţi în cultura românească. Grecocatolicii sunt cam $\frac{2}{3}$ părţi, gr.-or. $\frac{1}{3}$ parte, dar au aci reşedinţă protopopească, şi ambele confesiuni, cum se cuvine, au rivalizat întru a se dovedi vrednici Românii din Cohalm de cinstea ce li-s'a făcut. Au şi isbutit. De acum înainte contăm cu un centru cultural mai mult...

Nu mai puţin mulţămitor a fost al doilea moment etic al acestei adunări: aprecierea dreaptă a activităţii culturale ce a desvoltat'o reposatul şi regretatul *Iosif Vulcan*.

Pe când la moartea sa publicistica noastră se arăta cam nepăsătoare, ba chiar nesocotitoare a celui ce saluta steagul de luptă, acum avem satisfacţia de a fi auzit cuvinte de preţuire justă a celui ce nu mai este între noi, dar a remas să fie o pildă bună de stăruinţă culturală pentru mulţi. Atât d-l virgil Oniţiu, vicepreşedintele societăţii, cât şi d-l Dr. Valer Branisce, directorul »Drapelului« din Lugoj, au făcut cinstită apreciere venerabilului fost preşedinte al »Societăţii« şi au adus cuviinclos prinos memoriei aceluia, pentru care în amândouă bisericile româneşti din

Cohalm s'a slugit parastas. Ear adunarea, ca semn al doliului seu, a lăsat neocupat postul de president timp de doi ani. —

Relevăm cu drag aceste momente etice, la noi așa de rari, ce se ridică din mijlocul serbărilor culturale dela Cohalm.

— **Constatări.** »Unirea scriind despre »alegeiile congregaționale«, acest nou trist simptom al stărilor de acum, face și următoarele constatări:

»Un puternic argument al contrariilor activității parlamentare era desigur acela, că poporul nostru nici nu e conștiu pre deplin asupra drepturilor și datorințelor sale, asupra rolului hotărâtor, ce-l are în multe afaceri administrative...

Și argumentul acesta, pe cât e de rușinos, pe atâta e și adevărat...

»Intrați în activitate parlamentară și câștigând câteva biruințe ne am făcut cu toții elogii asupra deșteptăciunii repentine a poporului și nu arareori am început a croi la stări viitoare, de un nentrecut idealism.

Realitatea a tras perdeaua și toate idealele noastre s'au făcut în nimica și toate combinațiile încântătoare s'au dovedit fără bază. — Dura realitate ne-a dovedit că se potesc ani de muncă generală și intensivă (înțelege desigur munca pentru *organizație*, care lipsește total. »Răv.«) dacă vrem să ajungem la rezultate practice. Trebuie lucrat în continu,

toți cu toate puterile, de cari dispunem, clădind de jos în sus...«

Despre organizație zice:

»Ea ar trebui să fie ca o rețea, să înceapă din comune, dela alegerea juzilor și consilierilor comunali, dela statorirea listelor de alegători și mereu înainte, așa în cât toate firele a ori ce mișcare să fie în o mână destul de destoinică, care să le reguleze și conducă...«

Ar fi bine să fie așa, și ar fi trebuit să se *înceapă* lucrul așa. Numai cât la noi s'a făcut întors. Cînd comitetul central s'a premenit cu cite va forțe ținere, cari promiteau, a pus la ordinea zilei *organizarea*. Și a încredințat pe tinerii sei membri să facă proiect, să lucreze pentru organizare. Nu s'au apucat de *lucrare* tinerii, au început înse »activitatea parlamentară,« întâiu unul, apoi mai mulți; întâiu fără hotărîre, — ba chiar contra hotărîrilor existente și obligatoare; apoi cu oare care formă de hotărîri; și vorba »Unirei« câștigînd cite-va biruințe ne am făcut elogii, — dar nu ne-am organizat, — și adese »am început a croi la stări viitoare, de un nentrecut idealism... dar nu am început nimic pentru organizație.

Realitatea însă, dura realitate a venit, și va veni, și a tras perdeaua și toate idealele s'au făcut nimica... E dureros peste mesură a continua. Incheiem aci, — cît pentru noi.

— Unii cred că a vorbi sau a scrie fără nici o seriozitate, înseamnă că fac umor.

— Cănele latră, ear omul de omenie își vede de drum.

— Este omenie, și este cănie. Dar nu-i tot una.

CRONICA.

— I. P. S. Domn Metropolitul *Dr. Victor Mihalyi de Apşa* a dat 500 cor. pentru masa ştudenţilor din Cluj. Fapta s'a înregistrat de toate foile, şi foarte bine e aşa; numai »Neamul românesc« a arătat o îndoială fără nici un rost. Mai rău însă că nime n'a urmat până acum pilda dată de înaltul Arhiepiscop. Să sperăm că va fi urmată de aici înainte.

— Aflăm cu bucurie că Dl *Stroe Beloescu* a dat spre acelaşi scop 1000 coroane.

— »Gazeta Transilvaniei« foaia cea mai venerabilă prin vechime, şi cea mai cinstită prin atitudinea sa deamnă şi românească, împlineşte cu 31 Dec. anul al 70-lea al existenţei sale. Din acest prilej Direcţiunea foii, în frunte cu dl *Dr. Aurel Mureşan*, va scoate un număr iubilare, la care sunt poftiţi a contribui cu câte- ceva toţi cei ce au colaborat la acest stăruitor şi statornic ziar. Nu ne îndoim că numărul iubilare al Gazetei, ca şi cel scos acum 20 ani, va fi o operă interesantă. Preţul lui va fi 1 coroană.

— La intervenţia ministerului de culte pentru păstrarea monumentelor şi obiectelor de artă Consistorul din Blaj a dat un circular prin care dispune a se conscrie toate obiectele de valoare artistică ori ştiinţifică din biserici, şi a se raporta despre ele.

Oare nici acum nu se va socoti actual a se face în Blaj edificiul care să cuprindă »Biblioteca centrală« mult discutată şi muzeul religios-naţional, în care să se adune tot ce mai avem de preţ pe la bisericile de prin sate, unde nu se preţuesc acestea antichităţi?

— În 29 Nov. n. s'a deschis la Bucureşti noua sesiune a corpurilor legiuitoare printr'un mesaj regal citit de însuşi M. Sa Regele Carol.

În vederea marelui probleme social-agrară, ce îşi aşteaptă rezolvarea sa grabnică, şi dela care atârnă foarte mult viitorul României, ba chiar al româniei, se privia cu mare interes în faţa a-

cestui mesaj. Cu îndrumarea minţilor spre aceasta grea, dar măreaţă problemă, a cărei bună rezolvare ar însemna o nouă întemeiere a statului român, se şi începe Mesajul regal, constatând »momentele grele prin cari trecem.«

»Proprietatea mare şi ţărănimea — zice Mesajul — sunt păturile sociale, pe cari se razămă mai ales buna stare şi progresul ori cărui stat: de aceea se cere, ca în relaţiunile ior să domnească buna înţelegere şi armonia cea mai perfectă.«

Anunţând proiectele ce guvernul le va prezenta, Mesajul mai accentuează:

»De mare nevoie este a se lua măsuri pentru a da învăţământului primar rural o *direcţiune practică* şi a întări în popor simţământul datoriei *morale şi religioase*.«

Dee Dumnezeu, că bărbaţii mari ai României să ştie găsi în situaţia aceasta hotărât grea, dreapta cărare, care să ducă statul român spre o norocoasă întărire şi dezvoltare, şi să-l cruce pe viitor de sguđuri, extrem de dureroase, ca cea din primăvară de tristă pomenire a anului 1907.

— »Sămănătorul,« societatea agricolă din Gherla, va ţinea adunare gener. la 9 Dec. n. a. c. în localul filiale „Economului“.

— Peregrinagiul Românilor la Roma se va face la începutul lui Iunie 1908, şi va costa cl. I. 300 cor. cl. II. 200 cor. cl. III. 140 cor. Ar fi de dorit ca câţi mai mulţi ţărani fruntaşi, în port naţional, să iee parte la acest peregrinaj. A vedea Roma trebuie să fie dorul cel mai ferbinte al unui Român. —

Informaţiuni mai amenunţite vom da în nr. viitor, şi se pot cere şi dela Dr. Danil Fireza, notar consistorial în Lugoj.

— Doi redactori ai »Ţării Noastre« au fost puşi pe banca acusaţilor inaintea curţii cu juraţii din Cluj, pentru pretinsă agitaţie: poetul Goga şi profesorul Dr. Lupaş. Goga, învinuit a fi aţit împotriva ovreilor, s'a apărat singur, şi a fost achitat; Lupaş s'a apărat asemenea de învinuirea de a fi aţit împotriva marilor proprietari, şi a fost — osândit la 3 luni

temniță și 200 cor. pentru un articol foarte blând, în care nu făcea alta decât a cita și comenta dintr'o poezie alui Goga.

— Mai multe ziare, românești, nu străine, vorbesc de »congrua uniților« tocmai acum când s'a constatat, că numai catolicii și uniții nu au congruă, ci sunt tot la »ajutorul așa numit de stat, pe care ministrul îl împarte fără nici o normă, cu totul arbitrar, dând unora peste 1000, altora 100 ori mai puțin, și earăși altora nimic. Așa s'a împărțit ajutorul și în estan, și norocul numai că sinodul din urmă a fost adus o hotărâre cuminte, că cel puțin fondul deficienților veduvelor și orfanilor recompensează cu ceva nedreptatea ce se face clerului unit. Prin aceasta prevedătoare hotărâre sinodul trecut s'a înscris cu vrednicie în istoria bisericei, absurdând chiar dela toate celelalte multe și bune hotărâri.

— Joi în ziua sfinților Archangeli, s'au început la Blaj seratele literare arangate de reuniunea femeilor. Cea dintâiu conferență a făcut'o d-l A. C. Domșa, asupra volumului *Flacări* a tinerului poet Corneliu Moldovan, aprețiând mai ales poesiile eroice și naționale. Dșoara Veturia Negruțiu a declamat *Codrilor* de Corneliu Moldovan.

D-l *Iacob Mureșanu*, măiestrul nostru de musică a desfătat auditoriul cu câteva nouă compoziții ale sale —

— *Hymen*. Dș. Aurelia Dan, fica fostului preot gr-cat. din Lăpuu s'a cununat cu d-l Ioan Pop, cancelist de tribunal în Bistrița.

— *Pictorul Smigelski distins*. Foile din Budapesta vestesc, ca comisiunea regnicolară a artelor frumoasă chemată a se pronunța asupra acordării premiilor romane, fondate de episcopul Fraknoi cari îs împreunate cu un studiu mai aprofundat a monumentelor artistice din Roma, după o examinare minuțioasă a operatelor celor unsprezece concurenți, nu au aflat nici una corăspunzătoare și deamnă de executat. A aflat însă cele mai mari aptitudini artistice în operele dlui Octavian Șmigelschi, care deși n'a rezolvat problema pusă la concurs, pregătirea schițelor pentru freșcurile din capela colegiului rákoczian din Buda — ci a trimis numai niște reproducții fotografice după picturile sale dela catedrala din Sibiu și Blaj, comisiunea, a hotărât să-l provoace la rezolvirea problemei artistice, pentru că în operele sale vede o garanță că le va putea executa.

— † *Dr. Florian Duma* avocat, cavalier al ordinului „Coroana României,” președintele reuniunii române de cântări *Hilaria*, membru al congregației comitatului Bihor, membru în senatul fundațiunei »Zsiga«-iane, membru în comitetul de reviziune al institutului »Bihoreana«, din Oradea mare, a încetat

din viață în 21 Novembre n. în al 56-lea an al etății sale și în al 23-lea an al fericitei sale căsătorii. Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată.

— În Balinț (diec. Lugojului) s'a consacrat noua biserică gr-cat. în 10 Nov. n. înainte de aceasta credincioșii gr-cat. nu aveau biserică anume, ci sfânta slujbă se celebra într'o capelă improvizată, o chilie a cvartirului preoțesc. Spre marea mângâiere a preotului Dimitrie Pop, și a poporului seu, stăruințele Episcopilor Dr. Radu și Dr. Hossu în fine au fost încununate de isbândă, și în ziua numită însuși Episcopul Hossu a eșit la Balinț și a sfințit noua biserică. I-s'a făcut bunului Arhieru o frumoasă primire, cu banderiu, și vorbiri, și peste tot sfântul act a fost imprejmuit de sărbările de veselie ale poporului credincios.

— † *Veturia Demeter n. Vlad*, soția apotecarului român Cornel Demeter din Orăștie, a încetat din viață, în anul al 29-lea a vieții, 10-lea al căsătoriei sale. O deplâng părinții Nicolae Vlad și Maria n. Dăianu, fratele său Virgil cu soția Mariana, soțul Cornel Demeter, și număroase rudenii. — Pomenirea ei în veci.

— „Societatea de înfrumșetare“ din Săliște a dat o producțiune teatrală la 24 Nov. n. în sala festivă a școlii române de acolo. Sau predat: *Năzdrăvăniile divorțului*, comedie în 3 acte.

— În 4 Nov. n. s'a ținut conferența preoților din distr. protopopesc al Becleanului în Minthiul românesc. Opt gendarmi s'au înfăoșat în comună pentru acea zi. În biserică gendarmii n'au intrat, ce-e drept, dar au întrebat pe primariul că *cine și ce a predicat*:

Primarul Ioan Vălean a resumiat bine cuprinsul predicii zicând: »A predicat preotul I. B. și a zis, că: bogatul numai așa poate merge în raiu, dacă va ajuta bisericile, văduvele și orfanii, va îmbrăca pe cei goi, va hrăni pe cei flămânzi și de-a luat dela cineva ceva ori a furat, va întoarce împătrat. Iară săracul să poate ispăși prin *lacrimi de pocăință*. Dară și bogatul și săracul e dator să-și spună păcatele lor popii, să se prindă, că altu nu le-or face și-apoi să se cuminece. — Atâta a zis popa din Nușfalău.« E clar deci că preoții nostri sunt spionați că de predică. Numai de ar predica cât de mult și cât de bine în înțelesul sfintelor evanghelii!

— † *Valeria I. Găvrus* născută R. Popea, din Satulung după o viață întreagă de resignată suferință, și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului în 6 (19) Novembre a. c. împărțită fiind cu sfânta taină a Cuminecăturii, — în a 48-lea an al etății sale.

— În judeţul *Dâmboviţa* se lucrează de mai de mult la întemeierea unui *muzeu istoric* şi artistic al judeţului, cu reşedinţa *Tîrgovişte*, oarecând capitala ţării şi reşedinţă de Domni, ea însăşi un muzeu plin de rămăşiţe ale trecutului. S'au cules 400 fotografii, cuprinzând motive de decoraţii, monumente istorice, scene din viaţa poporului şi felurite porturi ţerăneşti. Câte 1 exemplar din acest Album se va preda Regelui şi Reginei României. —

— Duminecă, în 17 Nov. n. s'a inaugurat la Iaşi prima bibliotecă populară înfiinţată prin stăruinţa d-lui N. Iorga, deputatul colegiului al II a acestui oraş. A fost o serbare frumoasă, la care asistară între alţii printul Brancoveanu, A. C. Cuza, Dr. Leon, Cosmoviciu, şi alţii. D-l Iorga, omul de cultură coborât în arena politică, mărturiseşte şi prin acest fapt, cea ce de atâtea ori a declarat cu cuvântul şi în scris, că politica cea mai bună este politica culturală, singura politică de desrobire a poporului încătuşat în atâtea miserii ale neştiinţei. Oare alţi deputaţi şi nedeputaţi — nu ar putea să cunoască şi recunoască acest adevăr, şi să pornească pe cărările indicate de el?

— *Foc*. În comuna Matei comitatul Solnoc Doboca în noaptea de 4 Nov. la 11-oare din noapte s'a aprins casa economului Crăciun Grigorie şi focul purtat de adierea vântului în decurs de 3 oare a prefăcut în scrum şi cenuşă 4 case, 5 poeţi, 5 şuri şi 5 puicuri pentru fân cu toate superedificatele laterale, afară de altele din jur, cari au fost dărâmate ca să poată pune stavilă întinderii focului. A ars tot cucuruzul tot nutreţul; cu un cuvânt nu a rămas un grăunte şi nici un fir de nutreţ, nici haine, nici vasă, a ars tot — rămânând 26 suflete chiar în toiul iernei în drum şi goi şi flămânzi. Cine ar fi cauza nu s'a putut erua. Te cuprinde o mare milă privind aceasta pustiire şi pe aceşti nefericiţi. Subscrisul comitet în numele umanităţii roagă pe tot sufletul creştin binevoitor a trimite barăm cel mai mic ajutor acestor nenorociţi. Ori ce ofert trimis la adresa comitetului bisericesc din loc să va quita cu ceea mai mare mulţămită pe cale ziaristică. Sas Măteiu 8 Nov. 1907 p. u. loco Comitetul bisericesc.

Contra alcoolismului.

— Studenţii universitari catolici, din Cluj, şi-au alcătuit o societate numită „Szt Imre.“ Membri ei s'au angajat contra alcoolismului şi au organizat şi o secţie anume pentru comba-

* Celelalte ziare sunt rugate a reproduce.

terea alcoolismului. Ai noştri unde-s? Tot numai la — consumarea alcoolului?

— Se susţine, că prim-ministrul Wekerle, vezând pornirea din ţară, va da ordin general pentru închiderea crîşmelor în Dumineci şi serbători. Bine ar fi.

— George Săpun, Român de naştere din Şomtelec, muncitor în Cluj, a beut Duminecă, în 24 Nov. vinars de 80 fileri şi s'a îmbetat așa de reu de a căzut pe stradă. A fost dus la poliție, și acolo doftorii au aflat că s'a înveninat de spirt. Luni dimineața a murit, negrigit, nepocăit, în durerile beției. Eră om de 55 de ani — și eată cum s'a sfârșit —

— În săptămâna aceasta trei creștini au făcut în biserica gr-cat. din Cluj vot de a nu mai bea pe un timp mai scurt ori mai lung. Unul a »jurat« pe noue ani. Acestia cel puțin s'au asigurat de pustiirile rachiului, și Dumnezeu le va respăti cu bine bărbăteasca hotărîre. — Acest obicei, care se urmează de cîtva timp, ar fi bine să-l urmeze cît mai mulți. —

— Pentru economi. O nisuință a cărei scop este, ca economii să-și poată valora produsele lor cu un preț cît să poate mai mare, la tot cazul trebuie sprijinită. Aducem deci și de astădată la cunoștință cetitorilor noștri cari să ocupă cu economia, că acțiunea întreprinsă astăvară firma de cereale a lui Eduard Mauthner din Budapesta, de a cumpera sămânță de trifoi și lucernă care nu conține mătășină și acum continue, și și cumpără cu preț mai mare nu numai decăt prețul de zi, ci plătește mai mult decăt s'ar putea căpăta de ori și unde într' alt loc. Credem a facem un serviciu cetitorilor noștri economi, aducându-le aceasta împrejurare la cunoștință, și a îndemna pe aceia cari au semință de trifoi și lucernă, să trimită mustre firmei Eduard Mauthner în Budapesta.

— Avis. Dacă vrei să cumperi în grabă și discret, o realitate sau întreprindere comercială de ori ce fel, o vilă, hotel, restaurant, moșie, țiglarie, sanatoriu, etc. în Viena ori în provincia, sau cauți împrumut hipotecar sau o împărțășire la o afacere, adresează-te cu încredere de a dreptul la renumita firmă: *Erste Realitäten-Verwaltung*, Wien, VIII. Albertgasse 30. Casă de primul rang, strict reală, culantă și cea mai mare în felul seu. Are reprezentanți în toate provinciile Austro Ungariei și în statele vecine. Reprezentantul general va fi aici în localitate în zilele cele mai apropiate. Dacă doriți o vizită gratuită din partea lui, pentru vedere ori înțelegere, bine voiți a-l vesti, la adresa de mai sus. Cele mai mari raporturi de vindere cumpărare între Viena și provincia. (1—1)

— **Se primesc agenţi** pentru vânzare de lozuri şi hârtii de valoare. Venit lunar de 200—500 cor. A se adresa: »Valuta-Bank«, societate pe acţii, Budapest Váczi körút 43. —

Noroc bun! În loc de 10 fl. numai 1 fl. 80 cr, costă un orologiu de argint »Gloria«, cu plombă; un orologiu »Anker-Remontoir« de bûsunar, cu înveliş frumos gravat, cu arătător de secunde, punctuos dimpreună cu lanţ aurit ori arginţit, numai 1 fl. 80 cr.

Ofer mai departe orologiu remontoir de Elveţia, prima calitate, aurit, cu frumos lanţ aurit, pentru numai 2 fl. 75 cr. Pentru fiecare garanţie în scris pe 2 ani. Se trimite prin rambursă (Nachnahme), prin Casa de esport de oroloage alui Kohan. »Uhren-Export Kohans« Krakau, Nr. 331. — Pentru ce nu convine se returnează banii. Multe comande ulterioare am primit.

Cărţi — Reviste — Ziare.

— »**Drapelul**« (nr. 122) dă informaţii interesante cu privire la obiceiul poporal dela înmormântări »podul mortului«.

— »**Progresul**«, noua foaie din Oraviţa, bine îngrijită până acum, publică (nr. 11) articol de I. M. Roşu, care cu duioşie vede cum lucră preoţii catolici predicând şi cum de cade poporul nostru fără învăţătură. Dl Victor Birlea, teolog în Roma, scrie despre frăţietatea noastră cu italienii. Interesantă şi schiţa în graiu bănăţenesc: »Dăla praznic«. Foarte greşit însă, şi nepotrivit cu tendenţa foii, că publică un articol »Evoluţia şi creaţiunea«, care vatămă adânc creştinătatea şi întreagă cultura creştină o presintă, cu rătăcitul Nietzsche, drept o »măre rătăcire idealistică«. Cine profesează astfel de păreri — n'are loc în societatea creştină, ci în sinagoga, cu totul materialistă, de azi.

— »**Ţara noastră**« (nr. 45) laudă cu drept cuvânt pe părintele Ion Albon, din Doştat, care a stăruit pe lângă înfiinţarea unui grânar bisericesc, care cinstit administrat a crescut în 9 ani la suma de peste 10.000 cor. În acest grânar al bisericii au intrat prefăcuţi în grăunţe, şi crişarii de iertare, răscumpăraţi, şi cari altfel ar fi lunecat de bună seamă la crişmar; tot aci s'a vărsat, şi vinul de paos, răscumpărat de obicei cu 1—2 cruceri, şi alte mărunţişuri. Ce nu s'ar putea face dacă toţi preoţii noştri ar lucra la fel şi ar răscumpăra pentru grânarul sfintei biserici — ea însaşi grânarul cuvântului lui D-zeu — şi acele danii necuvioase de vinarsuri la înmormântări, po-

meni, ospete, adălmaşuri, şi câte numiri s'au mai iscodit pentru a impodobi beţia, chiar şi sub scutul bisericeii! D. R.

— »Luceafărul« (nr. 21) ne aduce un fragment »Pe drumul Bărăganului« de o admirabilă frumşeţe prin măiestria dialogurilor vii şi reale, datorit d-lui C. Sandu-Aldea, doue poezii de Goga (una reprodusă din Viaţa rom. dela Iasi), continuarea studiilor d-lui Murnu despre »Monumentele antice din Roma«. Tot aci dl Agărbiceanu îşi continua novela: »Nepotriviri«. Urmează apoi o droaie de fraze despre esposiţia de artă din Veneţia de Zoe Gârbea şi o cronică neobicinuit de săracă.

— Deosebit de interesante pentru cercetătorii literari constatările, pe cari le dă dl Iorga în Nr. 32 al revistei »Floarea darurilor« cu privire la opera poetică din tinereţe alui Alexandri. Mai aflăm în nr. acesta, pe lângă traduceri din lit. străine şi descrieri de călătorie, duioase cântece din Maramureş publicate de Alex. Ţiplea.

— În nr. 45 al »Unirei« din Blaj interesante ştiri despre românii din protopopiatul Giurgeu (cot. Ciucului) în legătură cu sinodul protopopesesc ținut în Alfălu.

— O drăgălaşe poezie de G. Ranetti (Înmormântare), o schiţă frumoasă prin naivitatea conţinutului (Mihăiţa) de Natalia Iosif ne aduce nr. 45 al »Sămănătorului«. Dl Scurtu apreciază favorabil poeziile lui Z. Bârsanu apărute la »Minerva«. Cronica veselă e scrisă de A. Mirea.

— Nrii 245 şi 246 ai »Gazetei Trans.« reproduc cuvântarea d-lui V. Oniţiu despre regretatul Iosif Vulcan ținută la adunarea generală a »Soc. pentru fond de teatru român« în Cohalm.

— În »Unirea« dl Dr. Ioan Raţiu îşi continuă studiul amănunţit — poate chiar prea amănunţit — despre Vasile Fabian Bob.

— Ştiri îmbucurătoare ne dă dl Iorga în Nr. 54 al »Neamului românesc« despre »Liga culturală«, care se află sub conducerea generalului Budişteanu. Va tipări un călindar „care va cuprinde chipuri de domni şi de Români mari, într'un bielşug, ce nu s'a mai întimpinat la noi, iar ca text, poezii originale, povestiri, descrieri de călătorii, articole de istorie“. Se

vor ținea în localul Ligei conferențe, cari „vor lămuri lucruri privitoare la Români, din toate punctele de vedere“. La prima Ianuarie își va deschide biblioteca, la primăvară va patrona o expoziție istorică la Iași și acuși va eda cărți pentru popor cu 10 bani volumul. Estrag din articolul d-lui Iorga următoarele cuvinte admirabile prin adevărul, ce-l cuprind: „Nu se poate face naționalism mai autentic și mai corespunzător scopurilor sale firești decât lucrând la alcătuirea acestei opere, care e cultura națională“.

Z. P.

— „*Răvaşul Poporului*“ este numele unei noue foi, ce va apărea în Fălticeni la 15 Nov. n. sub direcția d-lor Mihail Sadoveanu și Artur Gorovei — spune „Vocea Tutovei“. Când a apărut „*Răvaşul*“ nostru mai ântăiu unii sfătoși, cari de pe atunci îl priviau cu ochi rei, se acățau de numele lui, că n'ar fi românesc... Eată acuma scriitori de cei mai buni își botează cu acest nume foile lor, iar ale noastre ziare mai toate au acum „crestături“... Dorim isbândă noului confrate, pe care-l așteptăm cu drag.

— „*Candela*“ din Cernăuți nr. 11. apare cu bogat cuprins de articoli teologici și informațiuni. Frumos semn de frățietate dă anunțând toate cărțile apărute în editura noastră, vro zece volume.

— A apărut în Cernăuți o nouă foaie poporală »Deșteptarea« despre care am înțeles că are hotărîrea bună de a se feri de politică și a slugi interesele înalte ale culturii naționale; n'am văzut-o până acum, dar o salutăm.

— »Drapelul« (nr. 128) se ocupă de chestiunea școalelor și constată că am putea mântui mult, și după legea cea nouă, dacă am lucru cu sistem. „Dar a lipsit și lipsește pe întreaga linie sistemul în lucrare.“ E curioasă aceasta observație:

„Acțiunea parlamentară a deputaților nostri s'a *înfundat* pe neașteptate. Nici astăzi nu știm deslușit, ce s'a întâmplat, de s'a încheiat lupta din parlament în mod așa *brusc*, la aparență din cauza unei greșeli de formă. Să nu știe »Drapelul« ce s'a întâmplat în 8 Aprilie n? Sau știe mai mult decât atâta, de vorbește așa de enigmatic?

— »Viitorul« noul ziar din București, verifică în nr. 15 o declarație a D-lui A. D. Holban: »În reformele morale stă viitorul României, mai mult decât în reformele materiale.« Credem și noi; și reformele morale ar fi chemată biserica să le facă...

— »Unirea« (nr. 47) are o entusiastă descriere a sfinţirii bisericii parohiale din Gherla, sevârşită de însuşi Episcopul Dr. Ioan Szabo. Raritatea unei liturgii solemne, celebrată de un Arhiepiscop, cu numeroasă asistenţă, a produs impresiune adâncă în episcopescul oraş şi corespondentul e rapit, extasiat, şi recunoaşte cu drag »sublimitatea şi divinitatea religiunii atât de splendide în ceremoniile sale«.

— Asemenea foarte interesantă scrisoarea din Viena despre primarul Lueger şi congresul catolicilor.

Poşta Redacţiei şi Administraţiei.

Viena. Mulţumiri. Budapesta. Asemenea. Scrisori vor urma. Suceava. Pe cum vezi. *Alvirescu*. Se va publica cea din urmă. »El« se perde în scene fără legătură. Icoane după icoane; totul e însă în negură şi ceaţă.

Se va publica: Din Logodnicia lui *Manzoni* un capitol trad. de *D. Tomescu*;

»Inmormântare« şi »Apus de soare«, — poezii de *Al. P. Dafin*.

»Pe şesul Moldovei« de Sandu *Alvirescu*.

Vânzare de pădure.

Din pădurea bisericii gr.-cat. din Lăpuu se vând prin licitaţie publică 578 lemne de lucru de stejar, şi 420 lemne de foc goron şi fag. Licităţia se va ţine în 20 Dec. n. 1907 10 oare a. m. la oficiul parohial din Lăpuu. Preţul de strigare e 2713 cor. Oferte sosite după licitaţie nu iau în seamă. Preţuirea detaliată cum şi condiţiunile de licitaţie şi contract se pot vedea: la curat. reg. al pădurilor (m. k. járasi erdőgondnokság) în Hidalmás, la oficiul protopopesc în Cluj (Jókai u. 6.) şi la curatorul bisericii din Lăpuu, în oarele oficioase. — Ultima gară la Lăpuu e staţiunea: »Jegenye gyogy fürdő.«

Lăpuu, la 3 Dec. n. 1907

Curatorul bis. gr.-cat.

Predicile lui Petru Maior

Vol. I. (pe Dumineci) 5 cor. vol. II. (pe sărbători) 1 cor.

Legate laolaltă 7 cor.

Propovedanii la morţi, legate, 4 cor.

Pentru economii!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru oricare econom a întrebuința acest prav de îngrășare, căci prin aceasta se urcă valoarea — adică prețul vitelor, porcilor și a cailor. Prețul este 60 fil.

Moartea cloșanilor și a șoarecilor.

Un prav sigur pentru stărpirea acestora. Prețul 60 fil.

Prav pentru oatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când alt cum nu ne ouă — sau foarte puțin. Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este, că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mângărimea păduchilor, prin care mângărime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i astfel încât în loc da a li-se ridica prețul, chiar pierd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze aceasta unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fil.

Extracte pentru prepararea romului și a diferitelor licheuri. Cine voește a-și prepara rum și liqueuri bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru o litră 40 fil. Pentru prepararea rachiului de prune iarăși 40 fil. Tot în acest acest preț să capătă și pentru rachiu de drojde, de slibovitz, de rachiu de bucate și de borovicica.

Thee foarte ieftină și bună. 1 pachet 20 fil. 1 kg. cu 6 și 8 cor.

Sirop de zmeură. Curat numai de suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 kg. 1 cor. 20 fil.

Unsoare contra mânilor și picioarelor înghețate 70 fil.

Esență contra bătăturilor, (ochi de găină) 70 fil.

Toate aceste se capătă la:

Cornel Demeter, apotecar în Szászváros.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

..Transsylvania..

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de
Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile înmormântării etc. în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate:
105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:
7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cluj, Emketer 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

Cine suferă de (nevoie) sgârșiri și stări ner-

Epilepsie

voase, se ceară broșura despre Epilepsie, care se trimite gratis și franco dela »Privil. Schwanen Apotheke,« Frankfurt a. Main.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește **asigurări pe viață** pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual	Avere proprie
Cor.: 34,600.000	Cor.: 274,000.000

Dividende șolvite	Despăgubiri de viață
Cor.: 170,000.000	Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:
Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:
**Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4
în Palatul Standard. (Casa proprie).**

Centrala generală:
Edinburg. (Anglia).

La tipografia
»CARMEN«
în **Cluj**

se află de vânzare

„ROMANA“
(pe note)

de **Tunarul.**

Prețul unui esempl.
2 cor. 50 fil.

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj—Kolozsvár.